

**”Kun äiti hymyilee mulle, niin se tuo mulle paljon rak-
kautta ja hyvän olon” – Lasten ajatuksia rakkaudesta**

Julia Tanttu

Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma

Kevätlukukausi 2017

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Tanttu, Julia. 2017. "Kun äiti hymyilee mulle, niin se tuo mulle paljon rakkautta ja hyvän olon" - Lasten ajatuksia rakkaudesta. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 58 sivua + liitteet.

Tämä laadullinen tutkimus tarkastelee 5–6-vuotiaiden lasten subjektiivisia näkemyksiä heille rakkaista ja tärkeistä asioista sekä heidän tapaansa puhua rakkaudesta. Aihe liittyy vahvasti hyvinvointiin, jota pidetään yleisesti yhtenä ihmiselämän suurena tavoitteena. On kuitenkin muistettava, että yksilölle hyvinvointia ja onnellisuutta tuottavat tekijät ovat subjektiivisia.

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna eräässä keskisuomalaisessa päiväkodissa. Aineistonkeruu tapahtui kahden päivän aikana ja lapset olivat valmistautuneet haastatteluun ennakkoon kotona ottamalla valokuvia heille rakkaista asioista sekä ihmisistä. Tutkimustuloksissa ilmenevät teemat muodostuivat näiden neljän haastatellun lapsen kertomuksista ja kuvista, kun he kertoivat mikä on heille tärkeintä elämässä.

Tutkimuksen keskeiset tulokset liittyivät lapsen tavalliseen arkeen, jossa rakkaus konkretisoitui lapselle esimerkiksi kodin ja lelujen, yhdessä tekemisen sekä sosiaalisten suhteiden kautta. Edellä mainittuja voidaan pitää perusasioina, mutta niillä on lapselle suuri merkitys. Tutkimukseen osallistuneet lapset pitivät rakkautta tärkeänä, mikä osoittaa myös aiheen tärkeyden lasten kannalta. Vanhempien ja kasvattajien olisikin tärkeää tiedostaa, kuinka he voivat omalla toiminnallaan tukea ja edistää lapsen tunne-elämän kehitystä. Riittävän hyvä vanhemmuus, rajat, rakkaus ja läsnäolo ovat hyviä lähtökohtia lapsen suotuisalle kehitykselle, hyvinvoinnille, oppimiselle ja myöhemmälle elämälle.

Asiasanat: rakkaus, lapsi, tunteet, hyvinvointi, onnellisuus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
2	HYVINVOINTI JA ONNELLISUUS TÄSSÄ TUTKIMUKSESSA	6
2.1	Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuudet.....	6
2.2	Lapsen oikeus hyvinvointiin, rajoihin ja rakkauteen.....	8
2.3	Hyvinvoinnin vaikutukset paremmalle elämänlaadulle	10
3	TUNTEIDEN MERKITYS IHMISELLE	11
3.1	Rakkaus lasten näkökulmasta	11
3.2	Lapsen ja vanhemman välinen rakkaus.....	12
4	TUTKIMUKSEN LÄHESTYMISTAPA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	17
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	18
5.1	Tutkimusmenetelmä	18
5.2	Tutkimukseen osallistujat ja aineistonkeruu.....	20
5.3	Tutkimusaineiston analyysi.....	23
5.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	29
6	TULOKSET	32
6.1	Mitä 5–6-vuotias lapsi rakastaa?	32
6.1.1	Koti ja lelut	32
6.1.2	Yhdessä tekeminen	35
6.1.3	Sosiaaliset suhteet	38
6.1.4	Rakkauden konkretisoituminen lapsen elämässä	42
6.2	Mitä lapset puhuvat rakkaudesta ja kuinka he kuvailevat sitä?	43
7	POHDINTA	46
7.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	46
7.1.1	Lasten tarpeiden ja hyvinvoinnin luomat vaatimukset vanhemmuudelle – uhka vai mahdollisuus?.....	47
7.1.2	Lapsen hyvinvointi päiväkotikontekstissa ja kasvattajan rooli	50
7.1.3	Mikä ratkaisee lopulta?	51
7.2	Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimushaasteet	53
	LÄHTEET	55
	LIITTEET	59

1 JOHDANTO

Hyvinvoinnin merkitys ja siihen panostaminen on lisääntynyt aineellisten resurssien ja elämää helpottavien keksintöjen myötä. Keskeistä hyvinvoinnissa on kyky ymmärtää kuinka hyvinvointi ja siitä paitsi jääminen eroavat toisistaan. Tunteet vaikuttavat olennaisesti ihmisen hyvinvointiin ja onnellisuuteen, jonka lisäksi niillä on myös suuri merkitys yksilön kehityksen kannalta. Tunteet koskettavat meistä jokaista ja siksi aihe onkin aina ajankohtainen sekä tutkimisen arvoinen. Ihmisten hyvinvointia ja onnellisuutta mitattaessa esille nousevat useimmiten tärkeät ihmissuhteet ja terveys. Vastavuoroisilla sosiaalisilla suhteilla on tutkimusten perusteella todettu olevan vaikutusta ihmisten hyvinvointiin, onnellisuuteen ja jopa terveyteen. Valitsin lasten tunteet tutkimukseni kohteeksi, sillä tunteet ja varsinkin lasten tunnemaailma ovat aina kiinnostaneet minua.

Tunteita on osoitettu eri aikoina ja eri kulttuureissa erilaisin tavoin. Viimeisten vuosikymmenten aikana tunteiden näyttäminen ja osoittaminen on vapautunut varsinkin länsimaissa ja tänä päivänä rakkautta osoitetaan hyvin avoimesti, minkä lisäksi siitä myös puhutaan paljon. Tutustuessani aiheeseen olen törmännyt monenlaisiin määrittelyihin rakkaudesta, eikä yhtä universaalialla määritelmää liene edes olemassa. Yhdistäväksi tekijäksi havaitsin useimmissa määrittelyissä kuitenkin tunteet. Rakkaus on jotakin sellaista, minkä pystyy kokemaan. Tämä tutkimus pyrkii selvittämään lasten kokemuksia aiheesta mutta myös muistuttamaan, että rakkaus synnyttää rakkautta ja se on myöhempien tunteiden perusta (Veikkolainen & Pohjamo 2016, 77). Tämän perustan rakentamisen tärkeyttä haluan alleviivata sekä vanhempien että ammattikasvattajien osalta. Jokaiselle lapselle on tärkeää saada kokemus siitä, että häntä rakastetaan sellaisena kuin hän on. Rakastetuksi tuleminen voi ilmetä lapselle monin erilaisin tavoin, kuten esimerkiksi huolenpitona ja läheisyytenä.

Rakkautta kuvattaessa on kyse tärkeistä ja merkityksellisistä asioista, pienistä arjen teoista suuriin tunteisiin ja kaikkea siltä väliltä. Rakkaus ei ole helppo

aihe ajatella eikä puhua, mutta se kuitenkin koskettaa meistä jokaista jollain tavalla. Juuri siksi siitä on tärkeää puhua erityisesti lasten kanssa, sillä se kytkeytyy arvoihimme, mikä osaltaan tekee siitä merkityksellistä. Rakkauden ikätason mukainen ja syvälinen pohtiminen ei ole yksinkertaista, sillä aihe on laaja ja monisyinen. Kasvattajina meidän tulee kuitenkin kantaa vastuumme kulttuuristen arvojen ja toimintatapojen välittämisestä tuleville sukupolville.

Selvitän tässä tutkimuksessa lasten ajatuksia heidän elämänsä tärkeistä ja rakkaista asioista. Tämän tutkimuksen lähtökohdat ovat lasten subjektiivisissa näkemyksissä rakkaudesta ja myös YK:n lasten oikeuksien sopimus (1989) velvoittaa artiklassa 12 lapsen äänen ikätason mukaiseen kuulemiseen. Koska aikuiset ja lapset käsittävät asioita usein eri tavalla, on olennaista kysyä lasten ajatuksista heiltä itseltään – onhan kyse lasten kokemasta hyvinvoinnista ja onnellisuudesta. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä esimerkiksi vanhempien ja ammattikasvattajien ymmärrystä lapselle tärkeistä asioista. Lapselle tärkeiden ja heidän hyvinvointiinsa liittyvien asioiden tulisi olla tärkeitä myös aikuisille ja siksi onkin tärkeää selvittää näitä näkemyksiä.

Rakkautta ei ole kovin laajasti tutkittu lasten näkökulmasta varsinkaan Suomessa, mutta Puroilan, Estolan ja Syrjälän (2012, 346, 359) mukaan sosiaalitieteiden, talouden, lääketieteen, psykologian ja kasvatustieteen tutkijat ovat olleet kiinnostuneita lasten hyvinvoinnista erityisesti viimeisen 10 vuoden aikana. He kuitenkin toteavat, että varsinkin pienet lapset jäävät helposti hyvinvointitutkimuksen ulkopuolelle. Myös Mashford-Scott, Church ja Tayler (2012, 231, 233) mainitsevat lapsia koskevan hyvinvointitutkimuksen jatkuvan lisääntymisen poliittisessa, sosiaalisessa ja kasvatuksellisessa kontekstissa. Heidän mukaansa on olennaista tutustua hyvinvointiin lasten subjektiivisesta näkökulmasta, jotta sitä voidaan tukea oikealla tavalla. Kyrönlampi-Kylmäsen ja Määtän (2012, 515) mukaan lapsuudentutkimuksen haasteena onkin keino tavoittaa lapsen kokemus tutkitavasta aiheesta. Lasten näkemysten tavoittaminen ei ole yksinkertaista ja erilaiset tutkimusmenetelmät tarjoavat siihen omat heikkoutensa tai vahvuutensa. Haasteista huolimatta lasten subjektiivisten kokemusten tutkiminen on tärkeää ja palkitsevaa.

2 HYVINVOINTI JA ONNELLISUUS TÄSSÄ TUTKIMUKSESSA

Hyvinvointi liittyy olennaisesti lapselle tärkeisiin asioihin ja sen merkitys korostuu suotuisan kasvun tukemisessa. Ihmisten kokema hyvinvointia on pyritty määrittelemään ja tutkimaan useilla eri mittareilla. Lagerspetzin (2011, 79–80) mukaan se kuuluu yhteiskuntamme keskeisiin ja tärkeänä pidettyihin arvoihin sekä sisältää useimpien moraalinäkemysten mukaan vahvasti toimintaa ohjaavia elementtejä. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 47, 143) mukaan lapsen hyvinvointi on ensisijaisesti riippuvainen vanhempien luomista kasvuolosuhteista, mutta ne ovat myös yhteydessä yhteiskunnallisiin elinoloihin. Sosiologi Erik Allardtin (1976, 21–26) mukaan hyvinvointia määritellään tarvekäsitteen avulla; siinä tarkoituksena on saada keskeiset tarpeet tyydytetyiksi. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia on kuitenkin haastavaa selvittää tarvekäsitettä käyttämällä, sillä tarve ei ole käsitteenä yksiulotteinen, eikä ole olemassa mitään suoraa keinoa saada selville niitä tarpeita, jotka ovat yksilökeskeisen hyvinvoinnin perustana. Koska hyvinvointi on laaja käsite, jonka yksiselitteinen määrittely lienee mahdotonta, rajaan hyvinvoinnin määrittelyn tässä tutkimuksessa Allardtin (1976, 32–50) teoriaan, jota esittelen seuraavassa kappaleessa.

2.1 Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuudet

Hyvinvointi määrittyy sen perusteella, kuinka ihminen pystyy tyydyttämään perustarpeitaan, joita ilman jäädessään hän joutuu kokemaan huonot olosuhteet. Hyvinvointi on Allardtin mukaan onnea pysyvämpää, sillä hetkellisyys ja katoavaisuus liittyvät onnellisuuteen. Onni ja onnellisuus, joita Allardt käyttää synonyymeina, liittyvät ihmisen subjektiivisiin elämyksiin ja tunteisiin. (Allardt, 1976, 21–28, 32–33.) Allardt on määritellyt hyvinvoinnin kolmeen ulottuvuuteen, joita ovat fyysiset elinolot (having), muiden ihmisten kanssa koettavat yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttamisen muodot (being). (Allardt 1976, 35–50.)

Käsitteet *having*, *loving* ja *being* ovat Allardtin (1976, 1993) mukaan keskeisiä termejä ihmisen kehityksen ja olemassaolon kannalta.

Ensimmäisen, eli *having*-ulottuvuuden katsotaan koostuvan elintasosta ja elämänlaadusta, joita oletettavasti voidaan mitata käyttäen siihen sekä objektiivisia, että subjektiivisia kriteereitä. Elintaso liittyy aineellisiin ja persoonattomiin resursseihin, kun taas elämänlaatu on sidoksissa inhimillisten suhteiden laatuun. Elintasoa mitattaessa ensimmäisenä esille nousevat ihmisen fysiologiset tarpeet, joihin kuuluvat esimerkiksi ravinto, neste, lämpö ja turvallisuus. Resurssit jakautuvat epätasaisesti, vaikka elintason ensisijaisuutta pidetään hyvinvoinnin perustavana arvona. Tiettyä aineellisten resurssien minimitasoa voidaan kuitenkin pitää elämän edellytyksenä. Maslown teoriassa kaksi hierarkian alinta tarvetta ovat puutostarpeita, joilla katsotaan olevan yläraja. Näiden yläpuolella ovat kehitystarpeet, joihin luetaan esimerkiksi yhteisyys ja itsensä toteuttaminen, eikä kehitystarpeilla katsota olevan ylärajaa. (Allardt, 1976, 32–33, 39–42.)

Toinen Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuus liittyy yhteisyys-suhteisiin, johon kuuluu tarve kuulua sosiaalisten suhteiden verkostoon. Yhteisyys nähdään tärkeänä resurssina, joka auttaa yksilöä muiden arvojen toteuttamisessa. Ymmärrys, yhteinen kieli ja kyky asettua toisen asemaan ovat yhteisyys- ja rakkaussuhteiden edellytyksiä. Yhteisyyden tarve on hyvinvointiarvona myös ongelmallinen, mikä voi johtaa siihen, että sitä ei tarkastella systemaattisesti. Hyvinvointiarvoja tutkittaessa tulisi muistaa huomioida niiden suhde toisiinsa. Erona elintason liittyvien arvojen ja yhteisyyteen tai rakkauteen liittyvien arvojen välillä on suunnitelmallisuuden aste. Elintason liittyviä arvoja toteutetaan nyky-yhteiskunnassa melko suunnitellusti, kun taas yhteisyyteen liittyvät arvot edellyttävät spontaaniutta, eivätkä ole samalla tavoin ennakoitavissa. Yhteisyys-suhteet vaativat toteutuakseen esimerkiksi kykyä kommunikoida toisten ihmisten kanssa. (Allardt, 1976, 42–46.)

Kolmas ulottuvuus liittyy itsensä toteuttamisen muotoihin, mitä pidetään vieraantumisen vastakohtana. Persoonallisuuden kehittäminen sekä itsensä toteuttaminen nähdään positiivisena ja yhtenä hyvinvoinnin tärkeänä osa-alueena.

Tekemistä pidetään itsensä toteuttamisen edellytyksenä ja siksi se on myös tärkeä hyvinvointiarvo. Itsensä toteuttamista ei kuitenkaan voida mitata yksilön saavutusten tai tekojen kautta. (Allardt, 1976, 46–49.)

2.2 Lapsen oikeus hyvinvointiin, rajoihin ja rakkauteen

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 10, 11) puhutaan hyvinvoinnista kehityksen ja oppimisen rinnalla. Varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa velvoittavana asiakirjana varhaiskasvatuksen tavoitteita, joihin lapsen hyvinvoinnin edistäminen esimerkiksi kuuluu yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Arvoperustassa korostetaan lapsen oikeutta muun muassa hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, mikä on mainittu myös YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa (1989) artiklassa 12. Samaisen sopimuksen artiklassa 27 todetaan, että vanhemmilla tai muilla lasten huollosta vastaavilla tahoilla on ensisijainen velvollisuus turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet kykujensä ja taloudellisten mahdollisuuksiensa puitteissa. Suomessa yhteiskuntajärjestelmä turvaa välttämättömät elinolosuhteet, jolloin vanhemmille jää välttämättömyyksien lisäksi mahdollisuuksia huolehtia myös muista kuin perustarpeista. Näitä lapsen hyvinvointiin ja onnellisuuteen vaikuttavia muita tekijöitä esittelen tämän tutkimuksen edetessä.

Koska lapsuudessa luodaan pohjaa myöhemmälle hyvinvoinnille, on sekä vanhemmilla että ammattikasvattajilla suuri vaikutus siihen, mihin suuntaan lapsen kehitys etenee. Valkoinen (2006, 69) käsittelee väitöskirjassaan viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsityksiä. Tutkimuksen taulukkoyhteenvetodon perusteella voidaan sanoa, että laajalti tunnustettuihin hyvän vanhemmuuden sisältöihin kuuluvat sekä lasten, että vanhempien mielestä ohjauvan kasvatuksen peruseriaatteen, joita ovat esimerkiksi lapsen tarpeisiin vastaaminen, rajojen asettaminen ja demokraattisuus. Edellä mainitut vaikuttavat lasten hyvinvointiin ja opettavat lapselle keinoja oppia huolehtimaan sekä itsestään, että muista. Vanha sanonta rajoista ja rakkaudesta näyttää Valkoisen tutkimuksen perusteella pitävän paikkansa. Kasvatuksen päävastuu kuuluu ensisijaisesti

lapsen vanhemmille, vaikka yhteiskunnallisessa keskustelussa pohditaankin välillä instituutioiden roolia kasvattajina. Varhaiskasvatuksen ja koulujärjestelmän tehtävänä on tukea sekä täydentää kotien kasvatustehtävää edistämällä lasten hyvinvointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8.)

D'Cruzin ja Stagnittin (2009, 217, 219–224) tutkimuksessa pyydettiin viittä 6–8-vuotiasta lasta kertomaan tarina siitä, kun vanhempi rakastaa lastaan ja kun vanhempi ei rakasta lastaan. Tutkimukseen osallistuneet lapset kuvasivat tarinoissaan vanhempien rakkautta lapseen esimerkiksi erityisenä suhteena lapsen ja vanhemman välillä, huolenpitoa sekä fyysistä kiintymistä. Vaikka tutkimukseen osallistuneet lapset eivät pystyneet samaistumaan tilanteisiin, joissa vanhempi ei rakastanut lasta, liittivät he siihen tarinoissaan kuitenkin surun ja hylkäämisen tunteita. Pienestä tutkimusaineistosta huolimatta tuloksista kävi ilmi, että kyseisten lasten kokemus rakastetuksi tulemisesta liittyi olennaisesti heidän hyvinvointiinsa. Hyvinvoinnin yhtenä merkittävänä osa-alueena voidaan siis pitää riittävien elinolosuhteiden lisäksi sosiaalisia suhteita.

Kannisen ja Sigfridsin (2012, 81) mukaan lapsen hyvänolon tunne muodostuu siitä, että hän tulee kuulluksi, ymmärretyksi, nähdyksi ja kohdatuksi omana itsenään. Silloin lapsi kokee, että hän on oikeanlainen ja hyväksytty sellaisena kuin on. Mattilan (2011, 27) mukaan etenkin lapset etsivät toisten ihmisten katseista viestejä siitä, ovatko he hyväksytyjä ja pidettyjä. Jokainen katse rakentaa lapsen omanarvontuntoa ja mitä tärkeämmästä ihmisestä on kysymys, sitä vahvemmin katseesta tallennettu viesti jää mieleen. Aito nähdynsi tuleminen ja ehdoton hyväksyntä omana itsenään ovat terveen kasvun kulmakiviä. (Mattila, 2011, 30–31.) Röngän, Malisen ja Lämsän (2009, 204) mukaan tunteita tarkastelemalla voidaan saada tietoa siitä, kuinka ihmiset voivat arjen ympäristöissä ja tilanteissa. Tunteiden avulla voidaan mitata ihmisten mahdollisuuksia toteuttaa yksilölle tärkeitä tavoitteita ja pyrkimyksiä. Tunteiden merkitys korostuu ihmisuhteissa.

2.3 Hyvinvoinnin vaikutukset paremmalle elämänlaadulle

Onnellisuus ja hyvinvointi mahdollistavat edellytykset taloudellisen hyvinvoinnin tavoittelemiselle. Vanhemman on mahdollista vaikuttaa lapsen hyvinvointiin ja elämäntyytyväisyyteen esimerkiksi luomalla kotiin positiivinen ja turvallinen tunneilmapiiri, mikä tukee todennäköisesti lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä mahdollisesti edesauttaa esimerkiksi lapsen itsenäistymistä ja taloudellista riippumattomuutta aikuisuudessa.

De Neve ja Oswald (2012, 1–5) tutkivat Yhdysvalloissa rahan ja onnellisuuden yhteyttä toisiinsa lähes 15 vuotta kestäneellä pitkittäistutkimuksella. Laajan aineiston perusteella todettiin, että nuoruudessa koetut positiiviset tunteet ja elämäntyytyväisyys olivat yhteydessä parempaan tulotasoon 30-vuotiaana. Positiiviset tunteet muun muassa vaikuttivat aivojen palkitsemisjärjestelmään ja lisäsivät kognitiivista kapasiteettia esimerkiksi muistin ja keskittymiskyvyn osalta. Tulosten perusteella toimeentulolla ja onnellisuudella on yhteyttä molempiin suuntiin. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin luomat mahdollisuudet taloudellisen hyvinvoinnin saavuttamiselle ovat ehdottomasti tavoittelemisen arvoisia.

Dienerin ja Chanin (2011, 1, 13–14, 21) tutkimuksessa todettiin yhteys subjektiivisen hyvinvoinnin, kuten elämäntyytyväisyyden, optimismin ja positiivisten tunteiden sekä terveyden ja pitkäikäisyyden välillä. Sosiaalisilla suhteilla on osoitettu olevan vahvempi yhteys pitkäikäisyyteen, kuin esimerkiksi fyysisellä aktiivisuudella tai painoindeksillä (Holt-Lunstad, Smith, & Layton, 2010, 14). Kainulainen (2014, 489–494) tutki aikuisten hyvinvoinnin ja taloudellisen toimeentulon suhdetta. Tulokset osoittavat, että ihmissuhteet, muilta tuleva kunnioitus ja rakkaus vaikuttavat voimakkaasti elämäntyytyväisyyteen, vaikka taloudellinen tilanne otettiin huomioon. Ihmissuhteiden merkitys hyvinvoinnille korostuu useissa tutkimuksissa, mutta on kuitenkin muistettava, että pelkät hyvät sosiaaliset suhteet eivät takaa mitään edellä mainituista, sillä myös monet muut tekijät vaikuttavat hyvinvointiin. Hyvinvoinnin ja onnellisuuden tavoittelu ei kuitenkaan ole turhaa ja sillä on todennäköisemmin positiivisia kuin negatiivisia seurauksia.

3 TUNTEIDEN MERKITYS IHMISELLE

Veikkolainen ja Pohjamo (2016, 75–76) kirjoittavat tunteiden voimasta, joka saattaa joskus sumentaa jopa järjen ja saada unohtamaan kaiken opitun hetkellisesti. Tunteet vaikuttavat ympäröivään todellisuuteemme ja ovat läsnä sekä itsessämme, että mielikuvissamme. Ne ovat myös mukana ihmissuhteissa sekä tuntemuksina elimistössä ja ihmiset ilmaisevat niitä erilaisin tavoin. Merkittäviä kokemuksia ei synny ilman tunteita, sillä tunteisiin liittyvät asiat jäävät parhaiten mieleen. Ihminen jaksaa tehdä väsymättä itselleen tärkeitä ja merkityksellisiä asioita ja kiinnostuu niistä asioista, jotka koskettavat tunteita. Veikkolaista ja Pohjamo (2016, 76) lainaten: *Tunteet ovat elämämme suola. Ne antavat olemiselle värin tai ottavat ne pois. Ilman tunteita jää jäljelle vain kuoret ja tyhjyys.*

3.1 Rakkaus lasten näkökulmasta

Rakkaus käsitteenä eroaa muista termeistä intensiteettinsä vuoksi, sillä se ei ole vain jotain ihan kivaa tai merkityksetöntä, vaan siihen liittyy aina voimakkaita tunteita. Ojanen (2002, 39) pitää yhdentekevyyttä rakkauden vastakohtana. Alldardin (1976, 38, 42–43) mukaan rakkaus on suhde, johon kuuluu vastavuoroisuus ja vastaanottavana, että antavana osapuolena oleminen. Rakkautta ei hänen mukaansa voi omistaa. Pääasiana on rakkauden ja hellien suhteiden tarve, sillä ihmisellä on yleensä tarve kuulua sosiaalisten suhteiden verkostoon, joissa ilmaistaan välittämistä ja toisista pitämistä.

Brechetin (2015, 642–648, 651) tutkimuksessa vertailtiin iän ja sukupuolen vaikutusta lasten piirustuksiin, joissa aiheena oli romanttinen rakkaus. Tutkimukseen osallistui 127 iältään 6–10 -vuotiasta lasta. Tutkimukseen osallistuneet lapset olivat kahden eri koulun oppilaita Etelä-Ranskassa. Aluksi lapsia pyydettiin piirtämään paperille kuva jostain henkilöstä. Seuraavaksi lapsia pyydettiin piirtämään uusi kuva, jossa ohjeena oli piirtää kuva rakastuneesta henkilöstä. Tutkijat muodostivat seitsemän kohdan graafisen indikaattorin, joiden perus-

teella he arvoivat piirustuksissa esiintyneitä kuvia. Tuloksista kävi ilmi, että kuusi- ja seitsemäsvuotiailla lapsilla graafiset indikaattorit, joilla rakastuneisuutta kuvattiin, esiintyivät sekä tyttöjen, että poikien piirustuksissa yhtä usein. Kuitenkin kahdeksasta ikävuodesta ylöspäin, tyttöjen piirustuksissa esiintyi enemmän rakastuneisuutta kuvaavia indikaattoreita. Sydän oli eniten käytetty rakastuneisuutta kuvaava indikaattori ja esiintyi 60 prosentissa piirustuksista. Jokaisen lapsen jälkimmäisessä piirustuksessa esiintyi vähintään yksi rakastuneisuutta kuvaava indikaattori.

Rakkauden lukuisista eri muodoista huolimatta käsittelen tässä tutkimuksessa vanhemman ja lapsen välistä rakkautta sekä ystävyyttä, sillä tutkimukseni kohdentuu niihin. Puolimatkan (2004, 61) mukaan ehdoton rakkaus ja siihen perustuva tunnesuhde tarjoavat hyvän kasvualustan lapsen luontaiselle elämänilolle, sillä rakastetuksi tuleminen tekee lapsen tietoisiksi omasta arvostaan. Se saa hänet kokemaan elämänsä merkitykselliseksi, eikä mikään muu kokemus voi tarjota vastaavaa tunnetta. Jos lapsi saa vastakaikua häneen kiintyneen vanhemman tunteissa, lisää se myös lapsen elämäniloa. Lapsen on tärkeää nähdä, että hän tuottaa vanhemmilleen iloa, sillä elämäniloinen lapsi pystyy elämään nykyhetkessä, eikä katuen menneisyyttä tai ahdistuen tulevaisuudesta. Gopnikin (2010, 163) mukaan kaikki lapset tarvitsevat ja haluavat rakkautta.

3.2 Lapsen ja vanhemman välinen rakkaus

Tunteiden ja hyvinvoinnin kehityksestä puhuttaessa on olennaista tarkastella rakkauden kehityopsykologista näkökulmaa, kontekstia, jossa lapsen kasvu tapahtuu. Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde sekä ehdoton rakkaus luovat pohjan hyvälle elämälle, mutta näiden lisäksi tarvitaan myös muita aineksia, jotka tukevat tervettä kasvua ja kehitystä. Siksi esittelenkin tässä luvussa näitä tärkeitä näkökulmia, jotka ovat säilyttäneet merkityksensä aikojen saatossa.

Ihmislapset, kuten kaikki muutkin nisäkkäät ovat syntymänsä jälkeen riippuvaisia hoivasta ja huolenpidosta. Yleensä ensisijaisia hoitajia ovat vanhemmat, jotka alkavat muodostaa kiintymyssuhdetta vuorovaikutuksessa lapsensa

kanssa. Vaikka lapset vaativatkin paljon suojaa ja huolenpitoa, palkitsevat he meidät kuitenkin kiintymyksellään (Gerhardt 2007, 165). Turvalliseksi kehittynyt kiintymyssuhde helpottaa luottamuksellisen suhteen luomista myös muihin aikuisiin ja helpottaa esimerkiksi päivähoitoon siirtymisen tuottamaa stressiä (Huttu & Heikkinen 2017, 41). Myös Rusanen (2011, 27–30, 91–114) korostaa kiintymyssuhteen merkitystä ja sen laatua. Gopnikin (2010, 163) mukaan psykologit puhuvat lapsen ja vanhemman välisestä kiintymyssuhteesta ja tavalliset ihmiset rakkaudesta. Brittiläinen psykiatri John Bowlby kehitti kiintymyssuhdeteorian, jonka ytimenä ovat vanhemman emotionaalinen saatavillaolo sekä taito reagoida lapsen tunteisiin. Bowlby pohti vanhempien varhaisina vuosina antaman hoivan laadun vaikutusta tulevan mielenterveyden kannalta jo 60 vuotta sitten julkaisussa teoksessaan. Hän mainitsee mielenterveyden ja luonteenkehityksen edellytyksiksi lapsen kokeman lämpimän ja läheisen sekä jatkuvan suhteen äitiin tai muihin vakinaisiin hoitajiin. (Bowlby 1957, 9.)

Hutun ja Heikkisen (2017, 36) mukaan tunteet ovat lapsen ensimmäinen kieli, ja ne ovat suoraan havaittavissa ilmeissä, äänessä ja kehossa. Niiden avulla pyritään turvaamaan esimerkiksi ravinnon saanti ja läheisyys. Tunteet toimivat aivoille eräänlaisina huutomerkkeinä, jotka osoittavat mikä on tärkeää, hälyttävät uhkasta, arvottavat vaihtoehtoja ja motivoivat toimintaan. Iso osa aivoista on omistettu tunteille ja niiden tunnistamiselle, mistä aivojen limbisen järjestelmän huolehtii. (Huttu & Heikkinen 2017, 36). Läheisyys on elintärkeää varsinkin vastasyntyneelle lapselle. Ihminen aistii hellän ja kiintymystä ylläpitävän kosketuksen eri tavalla kuin muut tuntoärsykkeet. Lempeän kosketuksen välittämät viestit kulkevat aivokuorelle omaa reittiään vieden ne tunne- eli limbisen järjestelmän aivosaaressa. Se on tärkeää oman kehon tietoisuuden ja empatiakyvyn kehittymisen kannalta. Mitä miellyttävämmältä kosketus tuntuu, sitä vahvemmin reitti aktivoituu. (Huttu & Heikkinen 2017, 92–93.) Lempeä kosketus vapauttaa elimistöön kiintymyshormonina tunnettua oksitosiinia, joka lisää turvallisuuden tunnetta ja rauhoittaa aivojen hälytysjärjestelmää. Läheisyys ja lempeä kosketus siis todennäköisesti auttavat rauhoittamaan levottoman tai uhmakkaan lapsen paremmin kuin toruminen tai yksin jättäminen. Kasvaakseen itsenäiseksi vauvan

täytyy saada olla riippuvainen, sillä tunne-elämä ja kiintymys vahvistuvat ainoastaan läheisyydessä. (Huttu & Heikkinen 2017, 94.)

Bowlby (1957, 32–33) kirjoittaa myös ongelmista, joita tunne-elämänsä osalta vahingoittumiselle altistuneet lapset saattavat kohdata joutuessaan eroon ensisijaisista hoitajistaan. Rusasen (2011, 19) mukaan ensimmäiset viisi elinvuotta ovat erityisen tärkeitä kiintymysmallin syntymisen kannalta ja hän pitää pienten lasten turvattomuuden tunnetta vakavana ongelmana. Taylerin (2015, 164) mukaan varhaisen kiintymyssuhteen laatu määrittelee, minkälainen lapsesta tulee, sillä se vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen ja siten myös sosiaalisiin suhteisiin. Puolimatkan (2004, 49) mukaan lapsen persoonallisuuden kehitys käärii, jos hän jää varhaiskehityksessään kiintymystä vaille. Lapsen tunteet eivät pääse kehittymään ja voivat jäädä tiedostamattomiksi, jos vanhemmat eivät vastaa lapsen tunteisiin. Tunteiden heikko kehittyminen vaikuttaa elämän mielekkyyteen ja ilman erilaisia tunteita elämän värit sumenevat. Jos ihminen ei ole tietoinen omasta arvostaan ei hän myöskään voi kokea itseään arvokkaaksi.

Gerhardtin (2007, 22) mukaan ihmisen varhaisimmat kokemukset vaikuttavat ihmiseen paljon enemmän kuin ajatellaan. Oppiessamme tunteiden käsittelyä voimme alkaa järjestää kokemuksiamme, mikä vaikuttaa tulevaan käyttäytymiseen sekä ajattelukykyyn. Vanhemman sensitiivisyydellä ja lapsen näkökulmaa hahmottavalla kasvatustyyllillä on Rusasen (2011, 271) mukaan havaittu olevan yhteyttä lapsen suotuisaan mielialaan sekä negatiivisten tunteiden ja jopa masennuksen ennaltaehkäisyyn. Kuten aiemminkin mainitsin, vanhempien ja ammattikasvattajien on tärkeää kiinnittää huomiota omaan kasvatustyyliinsä ja siihen, kuinka sensitiivisesti he reagoivat lapsen aloitteisiin. Hutun ja Heikkisen (2017, 43) mukaan tunteiden tunnistamisen opettelusta on hyötyä, sillä jo tunteiden nimeäminen aktivoi niitä säätelevää aivojen etuotsalohkoa. Pelottavimmatkin tunteet voidaan kesyttää puhumisen avulla. Myös empatian kehittämisessä olennaista on vanhemman tarjoama esimerkki omien ja toisten tunteiden tunnistamisesta. (Huttu & Heikkinen 2017, 43.)

Puolimatkan (2004, 60) mukaan läheisen ja pysyvän kiintymyssuhteen merkitys korostuu lapsen arvomaailmaan vaikuttavana tekijänä, sillä se muokkaa

lapsen arvomaailman sellaiseksi, että vaikka häntä ympäröivät rakenteet sortuisivat, pystyy hän silloinkin säilyttämään toiveikkuuden. Puolimatka (2004, 55) jäsentää eri tutkimusten näkökulmasta eettisen rakkauden kasvatuksen perustaksi, mutta toteaa kasvattajan rakkaudella olevan eettistä arvoa vasta silloin, kun lapsen ominaisuudet, saavutukset, kyvyt, hyveet tai puutteet eivät vaikuta rakastetuksi tulemiseen. Gerhardtin (2007, 199) mukaan myönteisen kehityksen perustana on ehdoton rakkaus ja toistuvien myönteisten kokemusten seurauksena hermoliitoksiin rakentuu odotuksia siitä, kuinka toimia suhteissa. Myönteiset kokemukset vahvistavat ja ohjaavat rakentavaan kanssakäymiseen muiden ihmisten kanssa, minkä oppiminen on tärkeää jo pienestä pitäen. Bagdin ja Vaccan (2006, 147) mukaan on selvää, että jaetut positiiviset tunteet lapsen ja vanhemman välillä rakentavat lapsen sosiaalista sekä emotionaalista hyvinvointia.

Turvallinen kiintymyssuhde luo perustaa mielenterveydelle ja edistää esimerkiksi oppimiskykyä, tunne-elämän kehittymistä sekä tasapainoisuutta. Vanhemman emotionaalinen saatavillaolo on myös Salon ja Flyktin (2013, 402–404, 407) mukaan merkityksellistä lapsen suotuisan kehityksen kannalta. Se mahdollistaa toimivan ja vastavuoroisen kontaktin sekä säilyttää lapsen turvallisuuden tunteen tämän tutkiessa ympäristöään. Myös kyky aitoon tunneilmaisuuksiin on yhteyksissä perusturvallisuuden tunteeseen. Varhaisten vuorovaikutussuhteiden laatu siis ohjaa lapsen kehityksen suuntaa ja joko antaa siihen eväitä, tai sitten ei. Tämä kaikki heijastuu kehityksen myöhempiin vaiheisiin. Gopnikin (2010, 169) mukaan vanhemmilla on suuri vaikutus siihen, millaisia käsityksiä lapsi oppii muodostamaan rakkaudesta ja välittämisestä. Kokemusten ja käsitysten vaikutukset ovat kauaskantoisia ja usein tiedostamattomia. Niillä on merkitystä esimerkiksi tulevien ihmissuhteiden kannalta. Puolimatkan (2004, 55–56) mukaan ehdoton rakkaus luo perustan, joka mahdollistaa lapsen tunne-elämän ja koko persoonallisuuden terveen kehityksen. Hänen mukaansa ehdoton rakkaus edistää esimerkiksi lapsen spontaanisuutta ja tunne-elämän vapautta, sillä tällöin lapsella ei ole tarvetta ansaita vanhempien rakkautta pyrkimällä miellyttämään vanhempiaan tai hakea heidän hyväksyntäänsä, vaan sen sijaan lapsi voi olla luottavainen ja aito oma itsensä.

Kun huomioidaan sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen laadun merkitys yksilön hyvinvoinnin kannalta, ei ole sattumaa, että jo pienet lapset ovat syntymästään asti suuntautuneet sosiaaliseen kanssakäymiseen (Lyytinen, Eklund & Laakso 1995, 43, 59). Mashford-Scottin ym. (2012, 233) mukaan hyvinvoinnin positiiviset vaikutukset esimerkiksi oppimiseen liittyen ovat yleisesti tiedossa. Oppimisvalmiuksien perustaa rakennetaan varhaisvuosista lähtien ja omaksutuilla kognitiivisilla valmiuksilla on vaikutusta myöhempiä vaiheita ajatellen (Lyytinen ym. 1995, 43, 50). Hyvinvointi näyttää olevan keino saavuttaa muita tärkeitä päämääriä, ja siksi siihen panostaminen on kannattavaa.

Turvalliset olosuhteet antavat lapselle mahdollisuuden keskittyä muuhunkin, kun riskeihin varautumiseen. Turvallisuuden tunne on ehdoton edellytys tiedon omaksumiselle, koska liika stressi ja ylimitoitettut vaatimukset estävät oppimisen. (Huttu & Heikkinen 2017, 47, 135). Myös Rusanen (2011, 118, 271) korostaa turvallisuuden tunnetta oppimisen edellytyksenä ja kirjoittaa oppimisvaikeuksien taustalla olevista tunne-elämään liittyvistä tekijöistä. Puolimatkan (2004, 49–50) mukaan varhaisella kiintymyssuhteella on vaikutusta älylliseen kehitykseen kahdesta eri näkökulmasta. Myönteisen kiintymyssuhteen tarjoama turva antaa lapselle mahdollisuuden suuntautua ulkomaailmaan ja kehittyä vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Toisena näkökulmana on kiintymyssuhteen tarjoama pohja arvontunteille, jotka mahdollistavat älyllisen kiinnostuksen ja tiedonhalun. Arvontunteet muodostavat elämänhalun ja aloitteellisuuden perustan, sillä niihin sisältyy tietoisuus vapaudesta ja elämän mahdollisuuksista.

Gopnikin (2010, 172) mukaan ratkaisevimpana tekijänä ovat kuitenkin uudet kokemukset, jotka voivat muuttaa lapsen ajatukset rakkaudesta. Uudet positiiviset kokemukset voivat vaikuttaa turvattomaan lapseen ja auttaa uusien käsitysten muodostamisessa. Päivähoidon henkilökunnan merkitys korostuu silloin, jos kotiympäristö ei pysty tarjoamaan lapselle näitä rakastetuksi ja omana itsenään hyväksytyksi tulemisen kokemuksia. Päiväkodin ammattikasvattajien tehtävänä on huolehtia siitä, että jokainen lapsi tietää olevansa arvokas sekä tukea lapsen tunne-elämän kehittymistä.

4 TUTKIMUKSEN LÄHESTYMISTAPA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään, kuinka lapset käsittävät ja ymmärtävät, mitä rakkaus on ja mitä se merkitsee heille. Koska aihe on monitulkintainen ja abstrakti, pyrin haastatteluaineiston keräämisessä menetelmiin, jotka tukevat aiheen konkretisointia. Tässä tutkimuksessa käytetään laadullista tutkimusotetta ja fenomenografista lähestymistapaa, jonka tavoitteena on ymmärtää lasten käsityksiä tutkittavasta aiheesta.

Fenomenografia on laadullisen tutkimuksen metodinen tutkimussuuntaus ja lähestymistapa, jossa tarkastellaan ihmisten käsityksiä. Sen tavoitteena on kuvailla, analysoida ja ymmärtää erilaisia käsityksiä ilmiöstä sekä käsitysten keskinäisistä suhteista. Jotta erilaiset käsitykset voivat tulla aineistosta ilmi, on aineistonkeruussa keskeisintä kysymyksenasettelun avoimuus. Fenomenografiassa käsitykset ja niiden erilaiset ymmärtämistavat ovat empiirisenä tutkimuskohteenä. Tavoitteena on kuvata ihmisten käsityksiä todellisuuden ilmiöistä, eikä tehdä todellisuutta koskevia väitelauseita. (Huusko & Paloniemi 2006, 163–164.)

Tuomen ja Sarajärven (2009, 85) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan ennemminkin kuvaamaan ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään toimintaa tai antamaan mielekkäitä tulkintoja ilmiöille. Tämä on yksi laadullisen tutkimuksen erityispiirteistä. Laadullisia tutkimusmenetelmiä käyttämällä voidaan saada määrällisiä menetelmiä syvällisempää ja yksityiskohtaisempaa tietoa pienemmältä joukolta tutkittavia (Patton 2002, 14). Selvitän tutkimuksessani mitä rakkaus merkitsee 5–6-vuotiaalle lapselle ja saadakseni selville lasten käsityksiä aiheesta, lähdin liikkeelle lapsen konkreettisesta elinpiiristä ja lapselle tärkeimmistä asioista. Muodostin seuraavat kaksi tutkimuskysymystä:

1. Mitä 5–6-vuotias lapsi rakastaa?
2. Mitä lapset puhuvat rakkaudesta ja kuinka he kuvailevat sitä?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimusmenetelmä

Esittelen seuraavaksi käyttämäni tutkimusmenetelmät. Pattonin (2002, 4) mukaan haastattelut, havainnointi ja valmiit dokumentit kuuluvat laadullisen tutkimuksen tyypillisimpiin aineistonkeruumenetelmiin. Hyödynsin omassa tutkimuksessani haastatteluiden lisäksi valmiita dokumentteja, joita olivat lasten ottamat kuvat ja heidän piirustuksensa. Kinnusen (2015, 36) mukaan tutkijan ja lapsen kohtaamisessa tiedonrakentuminen tapahtuu jaetun kerronnan ja kohtaamisen kautta ja toivoinikin visuaalisten menetelmien lisäävän jaettua kerrontaa.

Valitsin haastattelun aineistonkeruumenetelmäksi, sillä halusin kuulla lasten ajatuksia ja käsityksiä tutkimuskysymyksiini liittyen lasten omasta näkökulmasta. Haastattelu tarjoaa tutkittaville mahdollisuuden tuoda esiin omat mielipiteensä (Eskola & Vastamäki 2015, 28). Haastattelun etuna pidetään esimerkiksi joustavuutta ja mahdollisuutta syventää haastattelussa esille tulevia asioita esimerkiksi kysymällä tarkentavia kysymyksiä, joita pidin tärkeänä lapsia haastateltaessa. (Hirsjärvi ym. 2009, 205.) Toteutin haastattelut parihaastatteluna, sillä halusin dialogin tukevan lasten kerrontaa. Tuomen ja Sarajärven (2009, 79) mukaan dialogissa fokus on molemminpuolisten kokemusten jakamisessa. Grönforsin (1982, 109) mukaan parihaastattelu voi lisätä haastateltavien vapautuneisuutta ja kerronnan luontevuutta. Toteuttamissani haastatteluissa keskustelu pysyi hyvin yllä molempien haastatteluiden aikana ja haastattelut etenivät pitkälti lasten ottamien kuvien, ajatusten ja piirustusten pohjalta, kuten olin toivonutkin.

Koin teemahaastattelun (Liite 1) parhaaksi haastattelumenetelmäksi tutkimukseni kannalta, sillä sen tavoitteena on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan koskemaan tiettyjä teemoja ja se etenee keskeisten teemojen varassa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48).

Valitsin haastattelun tueksi visuaalisia menetelmiä, jotka tarkoittavat tässä tutkimuksessa lasten ottamia valokuvia ja heidän tekemiään piirustuksia. Tarkoitukseni oli visuaalisten keinojen avulla auttaa lapsia aiheen jäsentämisessä sekä tukea heidän itseilmaisuaan. Hughes ja Baker (1990) toteavat aikuisten ja lasten haastattelun eroavan esimerkiksi puhumisen määrän perusteella. Lasten haastatteluissa puhuminen voi olla sivuosassa, mutta tietoa voidaan saada enemmän ei-kielellisiä menetelmiä käyttämällä, kuten esimerkiksi piirtämällä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 129.) Toivoin haastattelutilanteessa tapahtuvan piirtämisen myös samalla lisäävän aineistoni monipuolisuutta. Tuomea ja Sarajärveä (2009, 73) lainaten haastattelun perimmäisenä tarkoituksena on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta ja haastattelun onnistumisen kannalta onkin suotavaa tiedottaa tutkittaville ennakkoon vähintäänkin haastattelun teema tai aihe. Siksi pyysinkin lapsia ottamaan ennen päiväkodissa tapahtuvaa haastattelua kuvia vapaa-ajan ympäristöissään asioista ja henkilöistä, jotka ovat heille tärkeitä ja rakkaita. Käytin tutkimuksessa rakkauteen liittyvänä käsitteenä myös tykkäämistä. Böök ja Mykkänen (2014, 615) havaitsivat omassa tutkimuksessaan, että kuvattavien kohteiden lisäksi myös kuvausprosessi herätti lapsissa tunteita ja lapset olivat innokkaita kuvaamaan, katsomaan ja kertomaan kuvistaan. Einarisdottirin (2011, 391) tutkimukseen osallistuneet lapset osallistuivat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta piirustustehtäviin innostuneesti ja keskustelivat samalla eloisasti aiheesta. Piirtämistä voidaan siis useissa tapauksissa pitää hyvänä haastattelun tukikeinona lapsia tutkittaessa.

Pennasen (2015, 113) mukaan piirustuksilla on oma erityislaatuinen paikansa osana tutkimusaineistoa, sillä *piirretty kuva voi sisältää inhimillistä olemassaoloa koskevaa eksistentiaalista (esimerkiksi tunteisiin ja arvoihin liittyvää) tietoa*. Hänen mukaansa piirtäminen on myös pienille lapsille hyvä apukeino tunneilmaisun ja omien ajatusten esittämisen tukena, vaikka piirros ei täysin vastaisikaan piirtäjän mielikuvaa todellisesta kohteesta. Se kuitenkin tavoittaa mielikuvan keskeiset ominaisuudet. Valitessani piirtämisen osaksi haastattelutilannetta sen ensisijaisena tavoitteena oli tukea lasten ajatusprosessia ja kielellistä ilmaisua. Lasten piirtämät kuvat kuitenkin tiivistivät monessa kohtaa ne asiat, joista he kertoivat.

Pennasen (2015, 113) mainitsevat keskeiset ominaisuudet olivat lasten haastatteluiden keskiössä. Siksi hyödynnänkin osaa lasten piirustuksista tulososiossa havainnollistamisen apukeinona. Kiilakoski ja Rautio (2015, 78, 87) tutkivat piirtämistä eräänä aineiston tuottamisen tapana. Heidän mukaansa piirtäminen eroaa valokuvista, äänitteistä ja muistiinpanoista muun muassa niihin käytetyn ajan suhteen, sillä piirustukset eivät edusta vain yhtä hetkeä, ääntä tai tilannetta, vaan ne jättävät jälkiä, joihin sisältyy *monikerroksisia kaikuja*. Böökin ja Mykkäsen (2014, 622) käyttämän fotonarratiivisen menetelmän etuna on mahdollisuus häivyttää valtasuhteita aikuisen haastattelijan ja haastateltavan lapsen välillä, sillä lapsen ottamat kuvat antavat tutkimukseen osallistujille enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa tutkimusprosessiin. On kuitenkin muistettava, että lapsi on aina haavoittuvaisessa asemassa aikuiseen nähden ja siksi eettisten kysymysten tiedostaminen on tärkeää.

5.2 Tutkimukseen osallistujat ja aineistonkeruu

Saadakseni mahdollisimman kattavan aineiston valitsin tutkimukseen osallistujat harkinnanvaraisesti niin sanottua eliittiotantaa käyttäen (Tuomi & Sarajärvi (2013, 86). Myös Patton (2002, 230, 243–244) kirjoittaa aineiston koosta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Kriteereinä tähän tutkimukseen osallistumiselle oli hyvä kielellinen kyky, jotta riittävän laaja keskustelu aiheesta oli mahdollista. Siksi tutkimukseen valikoituvat lapset olivat iältään 5–6-vuotiaita ja he puhuvat suomea äidinkielenään. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 48–49) kirjoittavat kielen keskeisestä merkityksestä haastattelun kannalta, sillä puhuessaan ihminen on aktiivinen subjekti, joka voi kielen avulla olla aloitteellinen ja kantaa ottava. Haastateltavat olivat minulle entuudestaan tuttuja, mikä osaltaan helpotti haastattelujen tekemistä ja luottamuksellisen suhteen luomista. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 130) mukaan lapsi saattaa vierastaa haastattelijaa, mikäli hän ei ole entuudestaan tuttu ja siksi olisikin tärkeää, että lapsi saisi tutustua haastatteliijaan ennakkoon.

Haastatteluun osallistui lopulta neljä lasta, joista kolme oli tyttöjä ja yksi poika. Tutkimukseen valikoitunut pieni joukko tutkittavia oli suhteellisen homogeeninen ja sitä voidaanakin mahdollisesti pitää tutkimusaineiston yhtenä heikkoutena. Laajempi joukko tutkittavia olisi todennäköisesti myös tuonut lisää vaihtelua aineistoon. Aineiston vähäisen vaihtelun etuna pienessä otoksessa on kuitenkin Pattonin (2002, 235) mukaan mahdollisuus syvempään tarkasteluun tietystä näkökulmasta käsin. Kaikki haastatteluun tarkoituksenmukaisesti valitut lapset ovat keskenään suhteellisen samanlaisista taustoista, joissa he elävät kahden vanhemman perheessä ja kaikilla on sisaruksia sekä muita leikkikavereita. Se vaikuttaa osaltaan olennaisesti heidän kykyynsä kokea ja ilmaista rakkautta. Laineen (2005, 89) mukaan kaikki yksilölle tärkeät henkilöt sekä sosiaaliset normit muovaavat asenteitamme varhaislapsuudesta alkaen ja vaikuttavat esimerkiksi henkilökäsitysten muodostumiseen. Asenteilla ja ennakkoluuloilla on suora vaikutus yksilön käyttäytymiseen sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa, jolloin myönteiset asenteet ja käsitykset johtavat positiiviseen käyttäytymiseen. (Laine 2005, 91.) Haastatteluaineistossa ei ollut havaittavissa selkeää kontrastia haastateltavien välillä, sillä kaikista haastatteluista välittyi myönteinen asenne elämää ja muita ihmisiä kohtaan, mihin lapsen taustakin osaltaan vaikuttaa.

Toteutin aineistonkeruun helmikuun 2017 aikana eräässä keskisuomalaisessa kunnallisessa päiväkodissa kahden päivän aikana. Saapuessani päiväkodille tekemään haastatteluja muistutin lapsia molempien haastatteluiden alkuvaiheessa piirustustehtävästä, josta olin heille jo ennakkoon maininnut kuvaustehtävästä kertomisen yhteydessä. Varmistin lasten osallistumishalukkuuden vielä kertaalleen, jonka jälkeen lapset aloittivat piirtämisen samalla, kun valmistelin nauhurin ja tarvittavat muistiinpanovälineet haastattelujen tekemistä varten. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 74) mukaan haastattelupaikan tulisi olla rauhallinen ja turvallinen, sillä teemahaastattelu edellyttää hyvää kontaktia haastateltaviin. Toteutimme haastattelut ryhmän omissa tiloissa päivälevon aikaan, jolloin siellä oli riittävän rauhallista. Ensimmäisessä haastattelussa toinen lapsista

(L1) sai ensimmäisen piirustuksensa valmiiksi nopeasti ja halusi kertoa ottamistaan valokuvista ensin samalla kun toinen lapsista (L2) vielä piirsi. Kerrottuaan ottamistaan valokuvista toinen lapsista (L2) alkoi kertoa ottamistaan kuvista ja samalla ensimmäisenä kuvistaan kertonut lapsi (L1) piirsi toisen kuvan. Tämän jälkeen molemmat lapsista kertoivat piirtämistään kuvista, joita molemmilla oli kaksi. Toisessa haastattelussa molemmat lapset aloittivat piirtämällä ja kertomalla niistä samalla. Piirtämisen jälkeen ja piirustuksista kerrottuaan lapset esitelivät ottamansa valokuvat kertoen niistä vuorotellen.

Molemmat haastattelut kestivät reilun tunnin ja lopetimme, kun lapset olivat piirtäneet ja kertoneet kaikista ottamistaan kuvista. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 130) mukaan lapsen haastattelussa on olennaista huomioida haastattelun kesto, sillä lapsen on vaikeaa keskittyä pitkiä aikoja. Turja (2004, 21) muistuttaa, että lapsi saattaa haastattelun aikana myös poiketa aiheesta välillä, mikä luo keskustelunomaista ilmapiiriä ja antaa mahdollisesti lisätietoa, joka voi olla tärkeää lapsen ymmärtämisen kannalta. Omassa haastattelussani lapset jaksoivat keskittyä piirtämiseen ja haastatteluun hyvin, vaikka aiheesta poikettiin välillä. Vaikuttivat siltä, että eri ilmaisukanavien käyttö, puhuminen ja piirtäminen sekä rauhallinen tilanne sai lapset lähestulkoon unohtamaan, että haastattelin heitä. Siksi aineistonkeruu sujuikin luontevasti ja lapset kertoivat kuvistaan – sekä piirtämistään, että valokuvaamistaan, innostuneina. Seuraava lainaus osoittaa piirtämisen ja aiheen mielekkyyden: *Mä otan toisen puolen kun mulla on enemmän rakkauksia...* Lapsi (3) sanoi kääntävänsä paperin, koska kaikki *rakkaudet* eivät mahdu samalle paperille. Lasten piirtämiä kuvia kertyi kahden haastattelun aikana yhteensä 10. Kaikki lapset olivat valmistautuneet haastatteluun tekemällä ennakkoon annettun kuvaustehtävän. Havaittiin haastatteluissa, että ennakkotehtävä toimi, kuten olin ajatellut, sillä lapset olivat kuvia ottaessaan pohtineet, mitkä asiat ovat heille tärkeitä ja rakkaita.

Kysyin lapsilta myös, oliko heidän vaikeaa keksiä, mistä he ottaisivat kuvia toteuttaessaan ennakkotehtävää. Yksi lapsista sanoi itsevarmasti tienneensä helposti, mistä ottaisi kuvia, kun taas seuraava esimerkki tiivistää muiden haasteltavien alkuun epävarmoja tunnelmia: *Noo oli se aika vaikeeta mut sit mä tajusin*

(Lapsi 1). Kolme muuta lasta eivät siis heti tienneet, mistä ottaisivat kuvia, kunnes pohtivat asiaa ja keksivät kuvattavat kohteet. Lapset ovat todennäköisesti myös puhuneet vanhempiensa kanssa aiheesta ja käytännöllisistä, kuvaamiseen liittyvistä seikoista, mikä on voinut helpottaa aiheen hahmottamista.

5.3 Tutkimusaineiston analyysi

Käytin tässä tutkimuksessa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, sillä koin sen soveltuvan tutkimaani ilmiöön parhaiten. Aloitin analyysini kuuntelemalla nauhurilla nauhoitetut haastatteluaineistot läpi ja litteroimalla ne kirjalliseen muotoon. Kahden haastattelun yhteispituus oli noin 130 minuuttia. Litteroidusta haastatteluaineistosta kertyi yhteensä 39 sivua rivivälillä 1 (Times New Roman, fonttikoko 12 ja normaalit marginaalit). Kuunnellessani ja litteroidessani haastatteluja kirjalliseen muotoon en voinut olla hymyilemättä useissa kohdissa lasten kertomuksille. Lasten tunteet välittyivät äänitteistä, mutta harmikseni en saanut välitettyä sitä kaikkea kirjoitettuun muotoon.

Sisällönanalyysin tavoitteena on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.) Lasten ajatukset tulevat paremmin esille, kun käytän analyysissä aineistosta löydettäviä analyysiyksiköitä ennalta sovittujen yksiköiden sijaan, sillä tutkimuksen metodologiset sitoumukset ohjaavat analyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Koska olin vakuuttunut aineistolähtöisen sisällönanalyysin sopivuudesta omien tutkimustulosteni analyysimenetelmänä, perehdyin siihen ja lähdin työstämään analyysiäni sen pohjalta. Etenin analyysissä Tuomen ja Sarajärven (2009, 109) esittelemän aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmiä käyttäen, jossa edetään aineiston pelkistämisestä ryhmittelyn kautta teoreettisten käsitteiden luomiseen.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa redusoin, eli pelkistin kirjoitetusta haastatteluaineistosta tutkimukseni kannalta olennaisen sisällön erilliseen tiedostoon tekstinkäsittelyohjelmalla jättäen epäolennaiset kohdat pois. Toisessa vaiheessa klusteroin, eli ryhmittelin aineistoa etsimällä pelkistetyistä ilmauksista

samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia, joiden mukaan ryhmittelin ne erilaisten, niitä kuvaavien otsikoiden alle. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111–112.) Etsin siis toistuvia säännönmukaisuuksia, jotka jaoin niitä parhaiten kuvaaviin ryhmiin (Patton 2002, 465). Klusterointia pidetään myös kolmannen analyysivaiheen osana, jolloin abstrahoidaan, eli muodostetaan tutkimuksen kannalta valikoidusta olennaisesta tiedosta teoreettisia käsitteitä. Abstrahointivaiheessa näitä luokkia yhdistetään kuitenkin vielä lisää luoden ylempiä luokituksia niin pitkälle kuin mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–111.) Alaluokkia voidaan Tuomen ja Sarajärven (2009, 111–112) mukaan ryhmitellä vielä ylä- ja pääluokkiin sekä edelleen yhdistävään luokkaan.

Käytännössä aloitin analyysin lukemalla haastatteluaineistoa läpi useita kertoja, jolloin minulle alkoi muodostua tarkempi kuva lasten haastattelun aikana puhumista teemoista. Näitä teemoja olivat esimerkiksi perhe, koti ja läheisyys. Teemoittelun tarkoituksena on aineiston pilkkominen ja ryhmittely aihepiirien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Vaikka käytin teemahaastattelua aineistonkeruumenetelmänä, olivat haastattelujen teemat sattumanvaraisessa järjestyksessä, mikä vaati aineiston uudelleenjärjestelyä. Kirjasin tutkimusongelmaan liittyviä pelkistettyjä ilmauksia eli teemoja litteroidun tekstin kohdalle oikeaan reunaan, johon olin jättänyt tilaa sitä varten. Haastatteluissa eniten esiintyneistä teemoista alkoi useiden läpilukujen jälkeen muodostua selkeä kuva, mutta teemojen suhdetta toisiinsa oli vaikea hahmottaa. Muodostin haastatteluiden teemoista alaluokkia, joiden alle kokosin niitä kuvaavat aineistoesimerkit. Jatkoin valitsemalla ensimmäistä tutkimuskysymystä kuvaavat analyysiyksiköt, jotka merkitsin, eli koodasin litteroidusta haastatteluaineistosta korostustuseilla (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Näitä yksiköitä olivat esimerkiksi äiti, isä, kissa, veli ja sisko. Tuomen ja Sarajärven (2009, 95) mukaan tutkimusaineistosta pyritään aineistolähtöisessä analyysissä luomaan teoreettinen kokonaisuus, jossa analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tehtävänasettelun ja tarkoituksen mukaisesti. Pattonin (2002, 229) mukaan analyysiyksikön valinnassa olennaista on päättää, mitä haluaa sanoa tutkittavasta ilmiöstä. Koska halusin tuoda aineistosta

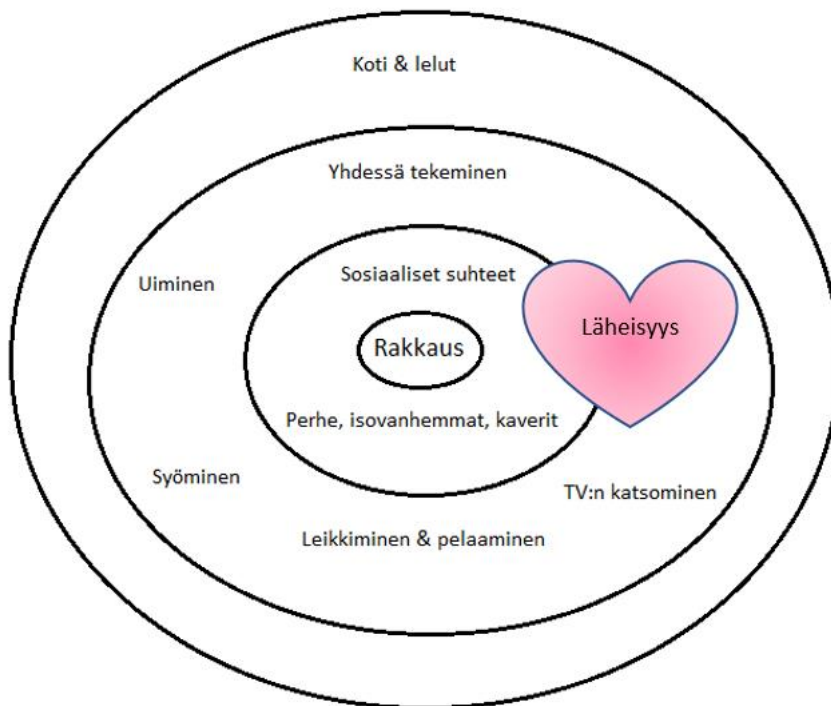
esiin lapselle tärkeimmät ja rakkaimmat asiat, valitsin analyysiyksiköiksi aiemmin luettelemani, haastatteluissa mainitut perheenjäsenet, joista muodostin oman alaluokan nimeten sen perheeksi. Tämä merkintä näkyy sulkumerkkien sisällä Taulukossa 1. Saatuani kaikki teemat ja niihin liittyvät pelkistetyt ilmaukset kirjoitettua paperiversioon siirryin klusterointivaiheeseen, jossa järjestelin aineistoesimerkit oikeiden otsikoiden, eli kyseisten teemojen mukaisesti tietokoneen tekstinkäsittelyohjelmalla. Näitä teemoja joista muodostin alaluokkia, olivat esimerkiksi perhe, isovanhemmat ja kaverit. Etenin muodostamalla alaluokista yhden yläluokan, sosiaaliset suhteet.

Kokosin aluksi Taulukkoon 1 pelkistettyjen ilmausten kohdalle pelkät teemat, joihin alkuperäisilmaukset liittyivät. Se ei kuitenkaan itsessään kuvannut riittävästi näitä teemoja, sillä näihin ilmauksiin liittyvä tunnekirjo eli olennainen osa tutkimusta puuttui. Siksi laitoinkin teemat sulkuihin ja kirjoitin niiden edelle alkuperäisilmauksista ilmenevät tunteet kyseiseen teemaan – eli tässä tapauksessa perheeseen – liittyen. Muodostin Taulukossa 1 näkyvistä suluissa olevista teemoista alaluokkia. Kuten Taulukosta 1 voi havaita, sisältävät pelkistetyt ilmaukset lasten suhteiden lisäksi rinnakkain myös muiden alaluokkien eli teemojen sisältöjä ja niitä tuleekin tarkastella suhteessa toisiinsa. Muodostin muut alaluokkat samalla tavalla edeten yksityiskohdista yleisempään, minkä seurauksena loin kolme yläluokkaa, sosiaaliset suhteet, yhdessä tekeminen sekä koti ja lelut. Pattonin (2002, 453) mukaan induktiiviseen analyysiin kuuluu mallien, teemojen ja kategorioiden muodostaminen.

TAULUKKO1: Esimerkki aineiston pelkistämisestä ja alaluokkien muodostamisesta teemoittelua hyödyntäen.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetty ilmaus
"Musta on kiva nukkua aikuisten, isin ja äidin lähellä"	Yhdessä oleminen (Perhe, läheisyys)
"Minä tykkään äitistä"	Kiintymys (Perhe)
"Isi on tota niin...kiva ja rakas...iskää voi halia ja isin syliin voi mennä"	Kiintymys (Perhe, läheisyys)
"Minä aattelin, että kun minä rakastan äitiä niin mä vois ottaa äitistä kuvan"	Rakastaminen ja kiintymys (Perhe, läheisyys)
"Ja että olis vähänniinku äitiä ikävä, kun äiti on mulle niin tärkeä ja rakas"	Rakastaminen ja kiintymys (Perhe, läheisyys)
No kun äitii voi niinku halata ja ilahuttaa ja äitiä voi auttaa ja tehdä hyväntuulisemmaks auttamisella...	Vastavuoroisuus (Perhe, läheisyys)
"Mä rakastan sen takia sitä koska se tekee myös hyviä ruokia ja mä voin hyvin halata sitä..."	Rakastaminen, kiintymys, läheisyys (Perhe, ruoka, koti)
"Mä otin mun äitistä kuvan siks kun mä tykkään siitä niin paljon..."	Kiintymys (Perhe)
(Puhuu isoveljestä) "No me tehdään yleensä sen kanssa pikkuleegoista, yhdistetään meidän pikkuleegot ja tehdään iisoo leegohotelli missä menee meidän kaikki tyypit ja ukkelit..." "Ja mä tykkään sen takia mun isoveljestä koska se tekee mulle semmosia yllätysleegolinnoja..." "Sit kun mun synttärit on nii se tuo paljon lahjoja mulle"	Yhdessä tekeminen ja jakaminen, ilahduttaminen (Perhe, lelut, leikkiminen, läheisyys ja koti)
(Puhuu isosiskosta) " Nii, oikeesti se on Iinan mut sit se vähän niinku anto sen mulle ku me vuoroteltiin, ennen tällä porkkanalla ja sitte se vähänniinku jäi mun huoneeseen vaa"	Jakaminen, yhdessä oleminen (Perhe, lelut, leikkiminen ja koti)
(Puhuu pikkuveljestä) " No kun sen kaa voi leikkiä ja se saattaa silittää ja sit sitä voi halia ja silleen" "Ja se voi hassutella mun kaa"	Yhdessä tekeminen, hellyyden osoittaminen, hassuttelu (Perhe)
"Tossa on mummo ja pappa ja mä rakastan niitä... me otettiin tämmösestä taulusta kuva"	Rakastaminen ja kiintymys (Isovanhemmat)
"Mä rakastan sitä sen takia koska se on rauhallinen kissa ja aina kun mä nukun nii se tulee mun vatsan päälle"	Läheisyys, rakkaus ja kiintymys (Perhe)
"Mä tiedän et mua rakastetaan sillee että aina kun musta tuntuu yksinäiseltä, nii mun kaveri tulis niinku jos mä oon yksin pihassa, nii mä löydän aina kaverin mikä on siinä samassa taloyhtiössä asuu ja sitte me leikitää yhdessä paljon"	Kaverin löytäminen jos yksinäinen, yhdessä oleminen (Kaveri, leikkiminen)

Tein abstrahointivaiheessa Kuvion 1, joka kuvaa alaluokkien eli sosiaalisten suhteiden, yhdessä tekemisen ja kodin sekä lelujen yhteyttä toisiinsa. Pattonin (2002, 453) mukaan sisällönanalyysin päätulokset ovat usein malleja tai teemoja. Koska yhdessä tekeminen oli aineistossa keskeinen sosiaaliin suhteisiin liittyvä tekijä, lisäsin sen Kuvion 1 toiselle kehälle ilmentämään erilaisia lasten kertomuksissa esiintyneitä yhdessä tekemisen ja olemisen muotoja. Yhdessä tekemisen ja sosiaalisten suhteiden välistä kuitenkin puuttui vielä jotain olennaista. Lapset käyttivät tärkeitä sosiaalisia suhteitaan ja yhdessä olemisen muotoja kuvatessaan ilmauksia, joista läheisyys, läsnäolo ja turvallinen yhdessä oleminen heijastuivat. Merkitsin kaikki kyseisiä merkityssisältöjä kuvaavat ilmaukset, kuten halaaminen ja sylissä oleminen, korostustussilla, minkä jälkeen tiivistin niiden sisällön yhdellä sanalla. Lisäsin toisen ja kolmannen kehän välille sydämen, jossa lukee *Läheisyys*. Sen tarkoituksena on kuvata sosiaalisissa suhteissa ilmenevää yhdessä olemista lapsen näkökulmasta. Se myös kertoo siitä, että lapsi tuntee itsensä tärkeäksi ja rakastetuksi. Sijoitin koko tutkimuksen ydinteeman, rakkauden, kuvion keskiöön ja ympärille lisäsin ensimmäisen ja teemaa kaikista lähimpänä olevan yläluokan, sosiaaliset suhteet. Esittelen kuviota ja luokkien suhteita vielä tarkemmin tulososiossa aineistoesimerkkien avulla.

KUVIO 1: Mitä 5–6-vuotias lapsi rakastaa?

Koska koin, että alkuperäinen ensimmäinen tutkimuskysymys ei täysin vastannut aineistosta löytyviä teemoja, päädyin muokkaamaan sitä vielä. Hirsjärven ym. (1997, 125–128) mukaan tutkimuskysymykset muuttuvat usein tutkimusprosessin vaiheissa ennen lopullista muotoaan. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, mitkä asiat ovat lapselle tärkeitä ja se vaikutti myös siihen, mitä teemoja päädyin nostamaan esille aineistosta.

Toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää lasten tapaa ajatella ja puhua rakkaudesta. Siksi valitsin litteroidusta aineistosta analyysiyksiköiksi merkitysisältöjä, joissa puhuttiin rakkauden olemuksesta ja sen ilmentämistavoista. Järjestelin aineistoa jälleen yhtenevien teemojen alle kuten ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla ja hyödynsin lisäksi Braunin ja Clarcken (2006, 79–97) temaattista analyysiä, jonka avulla voidaan tunnistaa, analysoida ja raportoida aineiston sisältämiä teemoja. Sen etuna pidetään joustavuutta, vaikkakin se vaatii tutkijalta myös monien valintojen tekemistä ennen analyysin aloittamista (Braun & Clarke 2006, 82). Ennen koodaamisen aloittamista tutkijan on tärkeää

pohtia, mitkä teemat ovat oman tutkimuksen kannalta olennaisia. Analyysiyksikkö voi olla joku aineistossa harvemmin esiintyvä ajatuskokonaisuus tai sana, mikäli se kertoo jotain olennaista tutkimuskysymyksen ja tutkimuksen tarkoituksen kannalta. Temaattinen analyysi voi koskea laajaa osaa aineistosta tai yksityiskohtaisempaa ja rajatumpaa analyysiä valikoidusta aineiston osasta. (Braun & Clarke 2006, 82). Rajasinkin toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksella koskemaan vain tiettyä osaa siitä, mitä lapset sanoivat rakkaudesta. Tutkimuksen pääkysymys kertoo itsessään paljon aiheesta, eikä tutkimukseen käytettävissä oleva rajattu aikataulu antanut oikeutta huolelliselle, laajasti toteutetulle analyysille kaikesta siitä, mitä lapset sanoivat rakkaudesta. Siksi käsittelen toista tutkimuskysymystä suppeammin ja rajatummin kuin ensimmäistä.

Ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen erottaa toisistaan selkeimmin se, että ensimmäisen tutkimuskysymyksen teemat ilmenivät lasten piirustuksissa ja kuvissa, jonka seurauksena niistä keskusteltiin melko vapaamuotoisesti, kun taas toisen tutkimuskysymyksen teemat liittyivät esittämiini suoriin kysymyksiin. Nämä kysymykset ja niiden vastaukset muodostivat analyysin teemat, joiden sisältöä käsittelen tarkemmin tulososiossa.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Olennaisena osana tutkimuksen toteuttamisessa ovat tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut, jotka kulkevat käsi kädessä (Eskola & Suoranta, 1998, 132). Tavoitteenani on hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen, johon pyrin tutkimuksen alusta loppuun saakka. Pyrin omalla toiminnallani takaamaan tutkittavien anonymiteetin ja tietojen käsittelyn luottamuksellisuuden ja noudatin tarkkuutta tutkimusta koskevia valintoja tehdessäni. Erityisen tärkeää tässä tutkimuksessa oli lasten ajatusten kuulluksi tuleminen ja lapselle tärkeiden asioiden näkyväksi tekeminen, eikä aineistonkeruu tai tulosten raportointi saanut olla ristiriidassa sen kanssa. Erityisesti laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on huolehdittava eettisistä kysymyksistä, sillä tutkittavien puhe ei huku taulukoihin kuten tilastollisessa tutkimuksessa. (Eskola & Suoranta, 1998, 59).

Tuomen ja Sarajärven (2009, 131) mukaan ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen perustan ja siksi tutkijan onkin selvitettävä tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja riskit osallistujille. Tiedotin lasten vanhempia (Liite 2) ja lapsia tutkimuksestani ennen haastatteluun osallistumista sekä kirjallisesti, että suullisesti. Pyysin myös kirjalliset tutkimusluvut Jyväskylän kaupungilta, lasten vanhemmilta sekä päiväkodin johtajalta. Varmistin lapsilta heidän osallistumishalukkuutensa vielä ennen haastattelua ja piirustustehtävää. Kerroin lapsille tutkimuksesta ikätason mukaisesti ja rehellisesti sekä pyrin omalla toiminnallani alusta loppuun saakka siihen, että lapsille jää positiivinen kuva ja hyvä mieli tutkimukseen osallistumisesta. Kyrönlampi-Kylmäsen ja Määtän (2012, 516) mukaan lapsia haastateltaessa on erityisen tärkeää, että lapsi on haastattelun jälkeen iloinen ja että häntä kiitetään tutkimukseen osallistumisesta. Teinkin haastatteluun osallistuneille lapsille diplomit osallistumisesta ja he saivat myös pillimehut kiitokseksi. Oleellista on, että he kokivat tulleen kuulluksi ja saivat kertoa heille tärkeistä asioista niin, että heitä kuunneltiin aidosti. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 19.)

Seuraavasta esimerkistä käy ilmi, kuinka lapset suhtautuivat tutkimukseen.

Esimerkki 1:

Haastattelija: Saanko mä nyt ottaa kuvot näistä piirustuksista siihen mun tutkimukseen?

Lapsi 3: Saat.

Lapsi 4: Joo, otetaan eka tästä... (Lapsi ojentaa yhden piirustuksistaan minulle)

Pyysin käyttämälläni aineistonkeruumenetelmällä lisäämään tutkimuksen luotettavuutta ja maksimoimaan lapsen ajatusten esille tuomisen. Toisena luotettavuutta lisäävänä tekijänä voidaan pitää aineistonkeruuprosessin pilotointia ennen varsinaisia haastatteluja. Kokeilin aineistonkeruumenetelmääni ennen päiväkodissa tehtyjä haastatteluja lähes samaan ikäluokkaan kuuluvien lasten avustuksella kotiympäristössä. Se auttoi minua esimerkiksi hahmottamaan aineistonkeruuprosessin onnistumisen merkitystä ja tukikysymysten tärkeyttä. Hirsjärvi

ja Hurme (2000, 72) puhuvat esihaastatteluista, joiden tarkoituksena on esimerkiksi testata haastattelurunkoa, mahdollisten kysymysten muotoilua ja helpottaa haastattelun keston arviointia.

Olen koko tutkimusprosessin ajan pyrkinyt pitämään omat subjektiiviset näkemykseni ja ajatukseni sivussa, pystyäkseni luomaan mahdollisimman objektiivisen kuvan aineistosta. Se ei kuitenkaan ole yksinkertaista ja jouduin jatkuvasti keskittymään siihen, että pidän lasten sanomiset erillään omista tulkinnoistani. On kuitenkin hyvä muistaa, että eletty elämä ja kokemukset vaikuttavat yksilön tutkintoihin ja muokkaavat subjektiivista näkökulmaa sekä siihen liittyviä käsityksiä (Patton, 2002 104.) Tutkittavasta ilmiöstä ei siis ole mahdollista saada puhtaasti objektiivista käsitystä, sillä subjektiiviset kokemukset vaikuttavat joka tapauksessa yksilön tulkintoihin. Huusko ja Paloniemi (2006/2, 166) puhuvat hallitusta subjektiviteetista ja kriittisestä itsereflektiosta, joka on olennaista tutkijan omien ennakko-oletusten huomioimisessa. Heidän mukaansa aineistoa on mahdotonta lähestyä ilman ennakko-oletuksia, sillä empiiristä tutkimusta ohjaa erityinen tiedonintressi. Olenkin parhaani mukaan pyrkinyt pohtimaan aineiston suhteen tekemiäni valintoja kriittisesti ja lasten ajatuksia kunnioittaen.

Poistin litteroidusta eli sanalliseen muotoon kirjoitetusta aineistosta kaikki lasten tunnistamiseen liittyvät tekijät ja nimesin haastateltavat nimillä lapsi 1, lapsi 2, lapsi 3 ja lapsi 4, jotka vielä lyhensin L1, L2, L3, L4. En halunnut erikseen korostaa lasten sukupuolta, joten koin edellä mainitun sopivaksi keinoksi olla mainitsematta sitä. Suorissa lainauksissa käytetyt nimet ovat keksittyjä nimiä tunnistettavuuden minimoimiseksi. Merkitsin omat puheenvuoroni H:ksi, joka tarkoittaa haastattelijaa. Tunnistamiseen liittyvinä seikkoina korjasin litteroituun tekstiin lasten puheeseen liittyvät fonologiset erityispiirteet, jossa kaikki äänteet eivät vielä ääntyneet täysin ”puhtaasti”. Tein samat tunnistamisen minimoimiseen liittyvät toimenpiteet myös lasten piirtämille kuville, eli peitin ne kohdat, joihin lapsi oli kirjoittanut oman tai jonkun perheenjäsenensä nimen.

6 TULOKSET

Tulosluvun ensimmäinen osa muodostuu analyysiosion Kuvio 1:ssä esitellyistä yläluokista, jotka muodostin lasten puheissa usein esiintyneistä teemoista. Käsittelem rakkauden konkretisoitumista lapselle hänen omista lähtökohdistaan käsin ja koska lapsen elämä muodostuu pääasiassa niin sanotuista tavallisista arjen asioista, ei ole yllätys, että haastatteluissa esiintyneet teemat rakkauteen liittyen ilmenevät perusasioiden kautta. Esittelen seuraavaksi kaikki yläluokiksi kootut teemat omina otsikoinaan aineistoesimerkkejä hyödyntäen.

6.1 Mitä 5–6-vuotias lapsi rakastaa?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää mitä 5–6-vuotias lapsi rakastaa ja kuinka se näkyy hänen elämässään. Kuvio 1. ilmentää lapselle rakkaita asioita sekä niiden suhdetta toisiinsa ja sitä voi tarkastella sekä sisältä ulospäin, että ulkokehältä sisäänpäin edeten. Esittelen sen kuitenkin tarkoituksella ulkokehältä aloittaen ja kohti keskustaa edeten. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 95) puhuvat induktiivisesti eli yksityiskohdista yleiseen etenemisestä. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 136) mukaan induktiivisen päättelyn keskeisenä osana on aineistolähtöisyys ja olenkin halunnut kunnioittaa aineiston sisältöä kaikissa tutkimukseen kohdistuneissa valinnoissa. Myös Kyrönlampi-Kylmänen ja Määttä (2012, 515) korostavat tutkijan asennetta ja lapsen kokemusten kunnioittamista kaikissa tutkimuksen vaiheissa.

6.1.1 Koti ja lelut

Muodostin Kuvio 1:n uloimmalla kehällä sijaitsevista kodista ja leluista oman luokkansa, sillä lapselle tärkeät konkreettiset asiat ja paikat ilmenivät vahvasti lasten kertomuksissa. Ne ikään kuin muodostivat puitteet sisempien kehien toiminnalle. Ihmisen on olemassaolonsa turvaamiseksi täytynyt jo aikojen alusta alkaen löytää turvallinen paikka, jonka avulla hän on selvinnyt ympäristön tuotta-

mista uhkista. Tänä päivänä koti on ihmiselle ja varsinkin lapselle paljon muuta-kin, kuin vain suojapaikka. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 36, 118–119) mukaan koti on lapselle paikka, jossa hänelle läheisimmät ihmiset ovat, vaikka lapsi saataakin arkisin viettää suuren osan valveillaoloajastaan muualla kuin kotona. Kanninen ja Sigfrids (2012, 21) kirjoittavat lapsen perustarpeista, joista tärkeimpinä pidetään turvallisuutta ja selviytymistä, joiden jälkeen tulee rakkaus ja siihen kuuluva huolenpito sekä yhteenkuuluvuuden ja rakastetuksi tulemisen tarve. Turvallinen kotiympäristö on siis lapsen selviytymisen lisäksi suotuisan kasvun ja kehityksen kannalta merkittävää. Turpeisen (2011, 66) mukaan kodin tulisi merkitä jokaiselle turvallisuutta, rauhallisuutta, menneisyyden muistoja ja tulevaisuuden suunnitelmia. Kodin pitäisi olla paikka, jossa jokainen voi kokea olevansa oma itsensä ja tehdä itselleen tärkeitä asioita. Näitä itselleen tärkeiden asioiden tekemistä lapset kuvasivat tässä tutkimuksessa esimerkiksi lelujen ja leikkimisen sekä muiden yhdessä tekemisen muotojen kautta, jotka näkyvät kuviossa toisiksi uloimmalla kehällä.

Seuraavasta esimerkistä näkyy, kuinka kuviossa esitetyt yläluokat liittyvät toisiinsa ja minkä vuoksi niitä ei voi tarkastella erillään toisistaan. Olemme haastattelutilanteessa puhuneet kodista ja lapsi tiivistää hänelle tärkeiden asioiden, kodin, lelujen, yhdessä tekemisen ja perheen merkityksen seuraavasti.

Esimerkki 2:

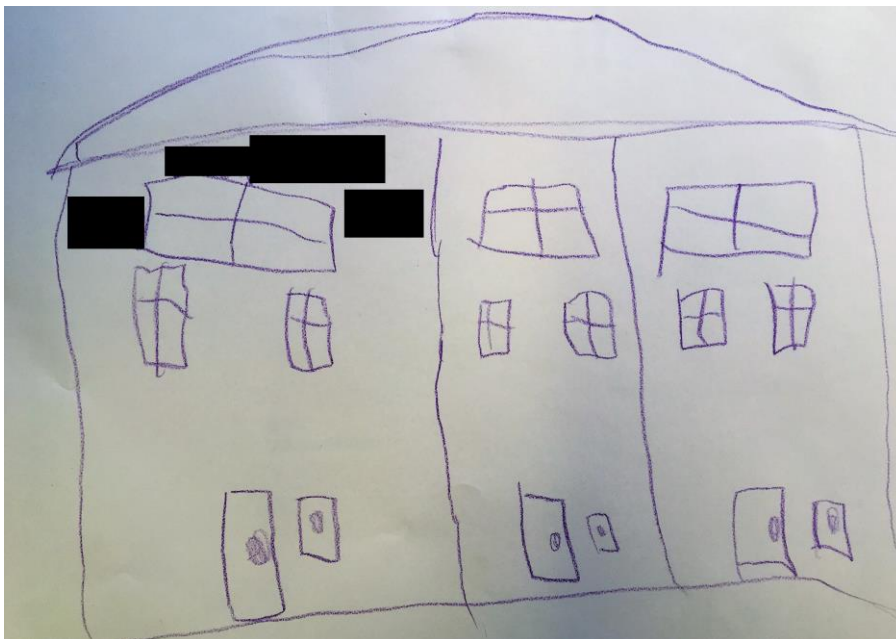
L1: No kun siellä on kaikki lelut ja rakkaat... jutut.

H: Mm, joo. Mitä te tykkäätte tehdä eniten kotona kun ootte perheen kanssa?

L1: Noo ehkä liikutaan ja sitte kaikenlaista leikkiä ja... tehdä kaikenlaista...

Tulkitsen lapsen sanat *kaikenlaisesta tekemisestä* yhdessä tekemiseksi ja että se on mielekäs tapa lapselle viettää aikaa perheen kanssa. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 85, 146) mukaan kaikki lapset tarvitsevat leikille aikaa ja rauhaa. Lapselle koti on paikka, jossa voi rauhassa leikkiä omassa tahdissaan.

Lapsi (4) sanoo haluavansa piirtää kuvan kotitalostaan, koska se on hänelle niin rakas: *Mä piirrän meidän talon kuvan kun mä rakastan sitä niin paljon.* Saatuaan kuvan valmiiksi lapsi kertoo kuvastaan positiivisten tunteiden vallassa. Kodin ja lelujen yhteys näkyy myös tässä vastauksessa, kun lapsi kertoo pupulelustaan.

Esimerkki 3:

L4: Tässä on meidän koti ja tässä lukee mun nimi, tässä lukee mun siskon nimi, tässä lukee isin nimi ja äitin nimi.

H: Haluutko kertoa teidän kodista jotain?

L4: Siellä on kivoa ja mulla on siellä oma paroisänky.

H: Paroisänky? Oijoi.

L4: Ja sitten siellä on toi mun kissa ja sit siellä on mun yks toinen tosi kiva pupu jota mä rakastan ihan kauheesti.

H: Mm.

L4: Mää voisinkin vielä piirtää sen tohon kun se mahtuu...

Esimerkissä 4 lapsi sanoo haluavansa piirtää itsensä lännenseriffipuvussa, koska se on hänelle tärkeä. Samalla hän puhuu myös kotona leikkimisestä.

Esimerkki 4:

L3: Mun pitää piirtää tää koska mun lännenseriffi puku on mulle jotenki tärkeä...

H: Joo.

L3: Paitsi mulle ei oo omana semmosta hattua, semmosta lännenseriffi hattua.

H: Mm.

L3: Mut mä kuvittelen että mulla on, mulla on kyllä lännenseriffi huivi...

H: Mmm.

L3: Mä tykkään lännenseriffijutuista...

Piirtäessään itsestään kuvaa lännenserriffipuvussa lapsi käyttää samalla mielikuvitustaan, jonka avulla hän kuvittelee itselleen lännenserriffi hatun. Tämän ikäisille lapsille on hyvin tyypillistä käyttää mielikuvitusta leikeissä.

6.1.2 Yhdessä tekeminen

Seuraava yläluokka, yhdessä tekeminen, sijoittuu edellä käsiteltyjen uloimman kehän ja seuraavan sisemmän kehän, eli sosiaalisten suhteiden ja kodin ja lelujen välimaastoon. Sijoitin sen tähän väliin, sillä se on vahvasti sidoksissa molempiin yläluokkiin ja ilmenee parhaiten näiden kahden välissä. Sosiaaliset suhteet korostuvat, kun lapsi puhuu mukavista yhteisistä hetkistä tärkeiden ihmisten kanssa. Röngän ym. (2009, 13) mukaan perheen yhteiset hetket muodostuvat pääasiassa perheen arjen rutiinien ympärille. Yhteistä arkea toteutetaan ja rakennetaan perheissä jatkuvasti ympäröivän yhteiskunnan luomissa puitteissa. Siihen vaikuttavat esimerkiksi kulttuurin erityispiirteet ja tavat sekä työn, perhe-elämän ja muiden elämän osa-alueiden yhteensovittamisen haasteet. Omassa tutkimuksessani lapset kertoivat yhdessä tekemisestä ja mieluisista ajanvietto-avoista pääasiassa tavallisten arjen asioiden kautta, mikä osoittaa arjen merkityk-

sellisyyden. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 150) mukaan lapsen hyvän arjen peruslähtökohta on kokemus omana itsenään hyväksytyksi ja rakastetuksi tulemisesta. Hellyys, rakkaus, lohdutus ja vanhemman läsnäolo ovat tärkeitä ja tarpeellisia lapselle. Jos nämä tarpeet toteutuvat arjessa, lapsi kokee itsensä onnelliseksi ja rakastetuksi. Haastattelemieni lasten kertomukset ja kuvat ilmensivät onnellisia muistoja yhdessä tärkeimpien kanssa, kuten esimerkeistä näkyy. Esimerkissä 5 lapsi kertoo ottamastaan kuvasta, jossa on yhdessä äidin ja kaverin kanssa tehty luminalle.

Esimerkki 5:

H: Ootteks te ite rakentanu sen?

L4: Joo, me otettiin mun kaveri ja äitiki mukaan, äiti toi lisää lunta.

H: Nii äitin ja sun kaverin kanssa rakensitte luminallen?

L4: Joo, siihen tarvoitsi aika paljon lunta.

H: Mmm, varmasti...tuleeks sulla muuta mieleen siitä?

L4: No se on kiva ku se katto suoraan tonne meijän ikkunaan, siinä on olohuoneen ikkuna...

Edellinen esimerkki osoittaa, että lapsen kokema mieluisa ajanvietto liittyy sekä sosiaalisiin suhteisiin, että kotiin. Tärkeiden ihmisten kanssa yhdessä vietetyn ajan lisäksi lapselle merkityksellistä on myös se, että yhdessä rakennettu luminalle on omalla pihalla ja näkyy suoraan olohuoneen ikkunasta. Tämäkin esimerkki ilmentää kaikkien yläluokkien erottamatonta suhdetta toisiinsa.

Esimerkissä 6 lapsen ja isän yhdessä tekeminen ilmenee *Pokemon Go* -pelin pelaamisen merkeissä, mikä on lapselle mieluisa yhdessä tekemisen muoto. Lapsi on piirtänyt tilanteesta kuvan ja kertoo tästä yhteisestä harrastuksesta.

Esimerkki 6:

L1: Sit me tykätään käydä tota niinku niillä lenkeillä, siitä pokemonista...Siellä on niinku semmosia taisteluareenoita, että ne voi kokeilla niitten kovia voimia.

L2: Tiesitkö että äitin joukkue on sinininen?

L1: Mun on keltanen!

H: Okei.

L1: Nii sit siellä on meijän taisteluareena nii mä annoin sinne yhen mun pokemonin, et se pystyy puolustaa sitä meijän taisteluareenaa, että se pärjäis.

H: Okei.

Tulkitsen edellisessä esimerkissä lapsen piirtämän kuvan iloa ja rakkautta symboloivien merkkien eli hymynaamojen ja sydänten perusteella, että tämä yhteinen harrastus on todella tärkeä lapselle. Myös tapa, jolla lapsi kertoo pelaamisesta innostuneena useampaan otteeseen haastattelun aikana, vahvistaa tulkin-taa mielekkyydestä. Lapsen perehtyneisyys aiheeseen ei jää epäselväksi. Toinen haastattelussa oleva lapsi kertoo myös pelanneensa *Pokemon Go* -peliä joskus äitinsä puhelimella.

Yhdessä tekeminen voi liittyä muuhunkin kuin leikkimiseen. Lapsi (3) kertoo ottamastaan kuvasta, jossa on hänen isänsä tekemää ruokaa: *Isi tekee todella hyviä vokkeja ja mulla on tämmöset omat niinku tota puikot mitä sanotaan pyykkipojiks.* Tulkitsen esimerkin osoittavan, että syöminen tuottaa lapselle hyvää mieltä ja oloa sekä on yksi perheen yhteisistä ajanviettotavoista. Yhdessä oleminen ja mielihyvä ilmenevät myös toisen lapsen (4) kertomuksessa isoäitinsä tekemistä hyvistä ruuista: *Ja sitte toi mun mummo tekee tosi hyviä ruokia.* Edelliset ruokaan liittyvät esimerkit osoittavat, kuinka sosiaaliset suhteet liittyvät mieluisaan yhdessä tekemiseen ja olemiseen. Vaikka syöminen on meille länsimaissa eläville ihmisille jokapäiväinen ja ehkä arkinenkin asia, voi lapsi kokea siitä iloa ja mielihyvää. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 151) mukaan perheen yhteiset ruokahetket tarjoavat hyvän mahdollisuuden jutella päivän tapahtumista kiireettömästi ja kotiruuan on myös todettu estävän lasten ylipainoa.

6.1.3 Sosiaaliset suhteet

Kahden ulomman kehän jälkeen kuviossa näkyy kolmas yläluokka, sosiaaliset suhteet, mikä onkin tulkintani perusteella kaikista tärkein lapselle. Aineistoni perusteella merkittävimpiä sosiaalisia suhteita tässä luokassa olivat perheenjäseniin liittyvät suhteet. Positiivisia tunteita kuvaavien ilmausten määrä ja tyyli, jolla lapsi kuvaa läheisimpiä ihmissuhteitaan kertoo syvästä kiintymyksestä ja rakkaudesta, kuten valitsemani aineistoesimerkit osoittavat. Kaikki perustarpeet liittyvät vuorovaikutussuhteisiin ja näiden tarpeiden toteutuminen on riippuvaista suhteiden laadusta (Kanninen & Sigfrids 2012, 22–23). Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän hän tarvitsee huolehtivia ja hänen tarpeisiinsa vastaavia läheisiä ihmisiä ympärilleen. Teoriataustassa esittelemäni Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria on olennainen osa lapsen kehitystä ja sosiaalistumista, joihin hänen ensisijaiset ihmissuhteensa vaikuttavat merkittävästi. Lapsen sosioemotionaaliset tarpeet ja vuorovaikutussuhteet tulee ymmärtää merkittävinä hyvinvoinnin ja onnellisuuden osa-alueina sekä lähteinä. Siksi lisäsin kuvion toisen ja kolmannen kehän välille sydämen, jossa lukee läheisyys. Lasten kertomukset sosiaalisista suhteista ilmensivät läheisyyttä, läsnäoloa ja turvallista yhdessäoloa, joita havainnollistan seuraavien esimerkkien avulla.

Kun lapsi (2) sanoo, että voi mennä isänsä syliin, tulkiten sen niin, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja syli on avoinna, jos lapsi tarvitsee läheisyyttä: *Isi on tota niin...kiva ja rakas...iskää voi halia ja isin syliin voi mennä*. Myös seuraavassa esimerkissä lapsi puhuu sylissä olemisesta ja mainitsee, kuinka isovelji *ei voi olla enää*. Hän kuitenkin kokee itsensä vielä riittävän pieneksi olemaan äidin sylissä.

Esimerkki 7:

L3: Öö, tosson mun äiti!

H: Joo, kerro vaan.

L3: Mä rakastan sen takia sitä koska se tekee myös hyviä ruokia ja mä voin hyvin halata sitä...

H: Voit hyvin halata?

L3: Joo ja mä saan vielä olla sen sypyssä mut mun isovelji ei pysty olla enää...

Edellinen esimerkki osoittaa, että lapsi kokee äitinsä helposti lähestyttäväksi ja hyvin halattavaksi, mikä on todella tärkeää lapselle.

Kysyessäni lapselta (4), mikä äidissä on parasta, korostuu jälleen läheisyyden ja sylin tärkeys: *Se ku se on ihanan pehmee ja sitä voi halia*. Lapsi käyttää sanamuotoa, josta olemassa oleva mahdollisuus läheisyyteen ilmenee. Lapsen ei tarvitse miettiä, saako hän läheisyyttä sitä halutessaan, vaan hän tietää sen. Myös sisarusten välillä on läheisyyttä mikä ilmenee seuraavasta esimerkistä, jossa lapsi (3) kertoo isoveljestään hänestä ottamansa valokuvan yhteydessä: *Ja mä rakastan sitä koska se voi kantaa mua reppuselässä*. Sisarusten keskinäisillä suhteilla on valtava merkitys lapselle. Pienetkin asiat ja pelkkä yhdessä oleminen ovat arvokkaita hetkiä, joissa opitaan yhdessä olemisen muotoja.

Myös esimerkissä 8 lapsi on ottanut kuvan äidistään ja alkaa kertoa hänestä. Lapsesta tuntuu hyvältä, kun hän katsoo äitinsä kuvaa ja se saa hänet myös tuntemaan ikävää äitiä kohtaan, sillä äiti on niin rakas.

Esimerkki 8:

L2: *Minä tykkään äitistä.*

H: *Nonii, mitä sää aattelit kun otit tätä kuvaa?*

L2: *Minä aattelin, että kun minä rakastan äitiä niin mä voisin ottaa äitistä kuvan.*

H: *Mm, miltä susta nyt tuntuu kun sä katot tätä kuvaa?*

L2: *No hyvältä ja kivalta.*

H: *Joo.*

L2: *Ja että olis vähänniinku äitiä ikävää, kun äiti on mulle niin tärkeä ja rakas.*

H: *Mm, nii. Mikä äitissä on parasta sun mielestä?*

L2: *No kun äitii voi niinku halata ja ilahuttaa ja äitiä voi auttaa ja tehdä hyväntuolisemmaks auttamisella...*

Edellinen esimerkki osoittaa myös suhteen vastavuoroisuuden, kun lapsi kertoo, että hän voi omalla toiminnallaan ilahduttaa äitiä. Sosiaalisissa suhteissa lämmin vuorovaikutus, läsnäolo ja luottamuksellinen suhde korostuvat lasten puheissa. Lapsi (2) jatkaa perheestään kertomista piirtämänsä kuvan yhteydessä kuvailemalla perheenjäsenet ja heidän piirteensä pieniä yksityiskohtia myöden. Hän esittelee kuvan aluksi sanomalla: *Tässä on koko minun perhe, Veeti, äiti isi ja minä*. Lapsen käyttämät sanat, joilla hän kuvaa perhettään kertovat syvästä kiintymyksestä ja luottamuksesta siihen, että kaikki rakkaimmat ovat tässä.

Kysyessäni lapselta (2) tarkentavan kysymyksen siitä, minkälainen hänen äitinsä on, lapsi vastaa pelkkiä positiivisia adjektiiveja käyttämällä: *Kiva ja rakas...ja tosi hauska. Ihana...* Nämä sanat sisältävät paljon tunnetta ja ihailua äitiä kohtaan. Seuraavaksi lapsi kertoo, miksi hänen pikkuveljensä on rakas.

Esimerkki 9:

L2: *No kun sen kaa voi leikkiä ja se saattaa silittää ja sit sitä voi halia ja silleen.*

H: *Mm.*

L2: *Ja se voi hassutella mun kaa.*

Tulkitsen lapsen sanomat asiat sen merkiksi, että heillä on hauskaa yhdessä. Leikkimisen ja hassuttelun lisäksi lapsi kokee tärkeäksi myös mahdollisuuden osoittaa hellyyttä pikkuveljelleen silittämällä ja halaamalla. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 144) mukaan sisaruksien ovat tärkeä osa arkea ja sisaruksia pidetään myös hyvinä leikkikavereina.

Esimerkissä 10 lapsi puhuu perheen kahdesta kissasta, jotka ovat hänelle myös hyvin tärkeitä. Hän on sekä piirtänyt, että ottanut valokuvat kissoista.

Esimerkki 10:

L3: *Tässä on se Toukka.*

H: *Joo.*

L3: *Mä tykkään sen takia siitä koska mä saan silittää sitä eikä se pure...ja se tykkää myös tästä.*

H: *Ai kun sitä rapsuttaa kaulasta?*

L3: Joo.

H: Tykkäätsä rapsuttaa sitä kaulasta?

L3: Joo, mä saan sanoo sitä Toukkuliks, se on sen lempinimi.

H: Joo, onks sulla Toukkulista vielä muuta? Miltä sen turkki tuntuu?

L3: Ihanan ihanalta ja sitten jossain täälläpäin on sillä siru...

(...)

L3: Tässä, tää on Naksu, tää oli se laiha kissa...

H: Mmm.

L3: Mä rakastan sitä sen takia koska se on rauhallinen kissa ja aina kun mä nukun nii se tulee mun vatsan päälle.

H: Aijaa.

L3: Ja rakastan sen takia sitä koska se ei oo yhtään pelokas ja se ei juokse heti kun mä yritän silittää sitä, mutta Toukkuli äkkiä lähtee niinku...

Esimerkki osoittaa, että perheen kissat ovat lapselle yhtä lailla tärkeitä ja rakkaita kuten muutkin perheenjäsenet ovat. Lapsen tapa kuvata, kuinka hän saa silittää ja rapsuttaa kissaa sekä kissan lempinimellä kutsuminen osoittavat, että nämä asiat tekevät lapsen onnelliseksi ja lisäävät kiintymystä. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 128) mukaan perheen lemmikki voi olla lapselle hyvä ystävä ja lemmikkieläinten hoitaminen opettaa esimerkiksi vastuuntuntoa sekä heikommasta huolehtimista. Se edistää myös myönteistä suhtautumista toisiin, ystävyysuhteiden luomista ja empatiakykyä.

Sosiaaliin suhteisiin liittyi myös isovanhempien tärkeys, mikä käy ilmi seuraavasta esimerkistä, kun lapsi (4) kertoo ottamastaan kuvasta: *Tossa on mummo ja pappa ja mä rakastan niitä... me otettiin tämmösestä taulusta kuva.* Omien vanhempien lisäksi on tärkeää, että lapsella on lähipiirissään myös muita hänestä välittäviä ja huolehtivia aikuisia, kuten isovanhemmat. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 44) mukaan vanhemmat arvostavat isovanhempien tukea ja apua. Lapset kuvasivat tutkimuksessa isovanhempien kanssa olemista leikkimisen ja yhdessä tekemisen kautta. Isovanhempien osoittama ihailu on suuri lahja lapsenlapselle ja hänen vanhemmilleen. Isovanhemmat pystyvät nauttimaan lapsenlapsistaan eri tavoin kuin vanhemmat, ja vuosien varrella lapsen ja isovanhempien välille muodostuu yhteisiä tekemisen ja olemisen muotoja. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 44–45.)

Lapset puhuivat haastattelussa myös ystävyysuhteistaan. Yksi lapsista (2) kertoi esimerkiksi, kuinka hänelle oli jäänyt mieleen ensimmäinen päiväkodissa

solmittu ystävyysuhde: *Minttu oli täällä päiväkodissa mun ensimmäinen kaveri, tässä ryhmässä.* Tämä ystävyysuhde on epäilemättä ollut lapselle tärkeä ja jäänyt mieleen sen vuoksi. Poikkeuksen (1995, 123) mukaan ystävyysuhteet ovat intensiivisiä, vastavuoroisia ja kahdenkeskisiä ihmissuhteita, joille on ominaista molemminpuolinen kiintymys ja sitoutuminen. Toverisuhteisiin verrattuna ystävien suhteeseen sisältyy enemmän emotionaalista jakamista, hymyjä, katseita, koskettamista ja keskustelua. Einarsdottirin (2011, 387, 393, 398) sekä Kyrönlampi-Kylmäsen ja Määtän (2012, 508, 515) 5-7-vuotiaita päiväkotilapsia koskevissa tutkimuksissa lasten mielestä tärkeimpiä päiväkodissa viihtymiseen vaikuttavia tekijöitä olivat vertaissuhteet ja leikkiminen.

Lapsen kognitiiviset taidot kehittyvät aikuisen ja lapsen välisissä vuorovaikutussuhteissa sekä lasten välisissä suhteissa. (Poikkeus 1995, 122-123, Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 94.) Kavereiden hyväksynnällä ja torjunnalla on suuri vaikutus lapsen itsearvostuksen ja sosiaalisen kehityksen suuntaamisessa. Ryhmään kuulumisen sekä ilon ja turvallisuuden kokemukset kuuluvat jokaisen lapsen oikeuksiin päiväkotiryhmässä. Kaverisuhteilla on merkitystä sekä lapsen kehityksen, että itsensä kannalta. Oppimista tarkasteltaessa ryhmän ja vuorovaikutuksen merkitys korostuu, mutta keskinäisissä suhteissa lasten on esimerkiksi opittava ansaitsemaan toistensa kiintymys. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 76, 95-96.) Bowlby (1991a, 304, 307) erottaa kiintymyksen kohteen ja leikkikaverin toisistaan, koska niillä on erilainen funktio kiintymysjärjestelmässä. Kiintymyksen kohteelta odotetaan hoivaa, leikkikaverilta taas tasavertaista toimintaa. (Rusanen 2011, 209.)

6.1.4 Rakkauden konkretisoituminen lapsen elämässä

Kuvio1:n keskiössä oleva rakkaus kohdistaa huomion kyseiseen tunteeseen ja osoittaa kuinka keskeinen merkitys sillä on lapsen elämässä. Tämä luokka muodostui lasten mainitsemista merkityksellisistä vuorovaikutussuhteista perheenjäseniin, isovanhempiin ja kavereihin. Näissä lapselle tärkeissä sosiaalisissa suhteissa yhdistyy läheisyys, turvallisuuden tunne, luottamus, vastavuoroisuus ja läsnäolo, jotka ovat rakkauden elementtejä. Ne kertovat lapselle hänen olevan

tärkeä ja arvokas omana itsenään. Kysyessäni lapselta (3) suoraan, mistä hän tietää, että häntä rakastetaan, oli kysymykseen vaikea vastata, kuten seuraava esimerkki osoittaa: *No mm, en mä oikein muista*, mutta puhuessaan itselleen tärkeistä asioista lapsen puheesta ilmeni toistuvasti kokemus rakastetuksi tulemisesta. Vaikka lapset puhuivat haastattelussa esimerkiksi kodista ja leluista, merkitsevät ne lapselle paljon enemmän. Niihin sisältyy yhdessä olemista ja tekemistä sekä läheisyyttä tärkeiden ihmisten ja eläinten kanssa.

Lasten puheista heijastuu luottamus siihen, että heistä huolehditaan ja heitä rakastetaan, mikä auttaa myös heitä ilmaisemaan tunteitaan. Rutiinit tuovat turvaa ja ennustettavuutta lapsen elämään, kuten esimerkiksi unipastilli seuraavassa esimerkissä, jossa lapsi (3) kertoo siitä, minkälainen hänen äitinsä on: *No semmonen että...se rakastaa mua paljon ja...ja se antaa joka ilta mulle ja mun isoveljelle semmosen unipastillin*. Haastattelemani lapset pystyivät kuvaamaan rakkautta turvallisten ja läheisten ihmissuhteidensa kautta, mikä kertoo siitä, että teoriaosassakin käsitelty kiintymyssuhde on muodostunut turvalliseksi. Toinen tutkimuskysymys käsittelee lasten tapaa puhua ja ajatella rakkautta, mitä käsitteleen seuraavaksi.

6.2 Mitä lapset puhuvat rakkaudesta ja kuinka he kuvailevat sitä?

Toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli syventyä lasten kuvauksiin rakkauden ilmenemisestä ja osoittamisesta sekä siitä, millaista elämä olisi ilman rakkautta. Kaikki neljä haastattelemaani lasta pitivät rakkautta tärkeänä, mikä osaltaan kertoo jo jotain aiheen merkityksellisyydestä myös lasten kannalta. Seuraavasta esimerkistä käy ilmi, kenelle se on tärkeää.

Esimerkki 11:

L2: No se on tärkeää semmosille jotka rakastaa jotain.

H: Mm.

L2: Ihmistä tai jotain.

Edellisessä esimerkissä lapsi puhuu rakastamisesta ja *jotain* viittaa siihen, että se ei koske pelkästään ihmistä. Rakkauden kohteena voivat olla myös esimerkiksi

lemmikit, lelut, jonkin mieluisan asian tekeminen tai pelkkä yhdessä oleminen, mikä näkyi myös edellä käsitellystä pääkysymyksestä.

Esimerkki 12:

L4: No se on nii kivaa...sitte on joku kaveri, tuntuu kivalta...

L1: Noo koska se on niin kivaa ja sit siinä pystyy olla toisten kaveri ja tykätä toisista paljon.

Lasten rakkauteen ja ystävyyteen liittämät positiiviset tunteet osoittavat, että nämä lapset pystyvät luomaan vastavuoroisia ystävyyssuhteita ja osoittamaan rakkautta niissä. Se tuottaa lapsille iloa ja merkityksellisiä kokemuksia, millä on myös vaikutusta myöhempisiin suhteisiin.

Haastattelun yhtenä keskustelunaiheena oli rakkauden osoittaminen ja kysyinkin lapsilta, kuinka he voivat osoittaa rakkautta ja missä rakkaus tuntuu.

Esimerkki 12:

L3: Mä voin osottaa silleen rakkautta, että mä sanon jotain hyöää niistä tai annan niille lahjoja... tai lohdutan mun isoveliiä, silitän sitä olkapäälle.

L2: Noo sillee että haluaa tai pussaa tai nii...

H: Joo, tuliks sulle (L1) mieleen muita tapoja miten voi osottaa rakkautta?

L1: Noo silleen että vaikka sanoo sille jotain kivoasti tai niinku lähtee sen kaa jonneki kivoaan paikkaan...

Esimerkki 12 osoittaa sanojen ja tekojen tärkeyden sekä yhdessä tekemisen ja läheisyyden merkityksellisyyden. Rakkaudesta puhuminen, fyysinen läheisyys ja yhdessä tekeminen ovat keinoja osoittaa rakkautta. Lasten mukaan rakkaus tuntuu kivalta ja tunne paikantuu esimerkiksi sydämeen tai mieleen.

Koska yksin jäämistä ja hylkäämistä voidaan pitää rakkauden vastakohtana, pyysin haastatteluun osallistuneita lapsia myös pohtimaan, millaista elämä olisi ilman rakkautta. Kaikki haastatellut pystyivät kuvittelemaan, minkälaista se olisi ja he liittivät siihen negatiivisia tunteita, kuten esimerkiksi yksinäisyyden, surun ja pahan mielen. Lapsi (1) kuvaili yksin jäämistä seuraavalla tavalla: *Ehkä ois aika tylsää ja paha mieli.* Toisen lapsen (2) puheessa yksin jääminen koski lapsuutta: *No sitten kaikki ois ihan tyhmää ja surullista sillä ihmisellä...pienellä lapsella.* Onkin tärkeää ymmärtää rakkauden, huolenpidon ja kodin merkitys varsinkin lapsen hyvinvoinnin kannalta.

Esimerkki 13:

L4: Se olis varmaan semmosta vähänniinku yksinäistä...

H: Mmm. Miltähän se tuntuis?

L4: Varmaan kurjalta...Sit se jos ei olis kotia nii sit vois tuntuu vaikka kylmältä.

L3: Mä tiedän, pahalta.

H: Mmm.

L3: Mut jos mä huomaan, että jos jollakin lapsella ei oo kaveria, niin mä kysyn, että haluutko sä olla mun kaveri?

Esimerkissä 13 lapset ajattelevat, että negatiivisten tunteiden lisäksi ilman rakkautta elämiseen voisi liittyä esimerkiksi kodittomuus ja sen seurauksena paleleminen. Toinen lapsista myös keksi keinon auttaa yksinäistä lasta tarjoutumalla tämän kaveriksi. Kaikki haastatellut lapset pystyivät asettumaan yksinäisen ja ilman rakkautta elävän ihmisen asemaan ja kokemaan empatiaa tätä kuviteltua ihmistä kohtaan, mikä kertoo paljon kyseisten lasten emotionaalisesta kehityksestä ja kyvystä. Yksi lapsista kuvasi osuvasti, mikä on hänelle kaikista tärkeintä elämässä.

Esimerkki 14:

H: Mikä on kaikista tärkeintä koko elämässä tai mitkä asiat on sulle kaikista tärkeimpiä?

L1: No ehkä perhe ja mm...kiva elämä.

Esimerkki 14 tiivistää hyvin kaiken olennaisen lapsen hyvästä elämästä, jota voidaan pitää sekä lasten, että aikuisten tavoitteena. Lasten vastausten perusteella yksin ja vaille rakkautta jääminen näyttäytyy kuvitelmana yksinäisyydestä ja kurjasta elämästä, joka on *kivoan elämän* vastakohta. Kivaan elämään ei kuulu yksinäisyyttä, vaan yhdessä olemista rakkaimpien kanssa. Kontekstina *kivalle elämälle* toimivat lapselle tärkeät ympäristöt, joista tärkein on koti, jossa sijaitsevat sekä elolliset, että elottomat tärkeät *jutut*.

7 POHDINTA

Esittelen tässä osiossa keskeiset tutkimustulokset ja niihin liittyvät johtopäätökset. Käsittelen pohdintaosiossa myös vanhemmuuden haasteita ja mahdollisuuksia sekä Puroilan, Estolan ja Syrjälän (2012) tutkimusta, jossa käsitellään lasten hyvinvointia päiväkotikontekstissa. Peilaan tutkimustani Puroilan ym. (2012) tutkimukseen, koska he käyttävät tutkimuksessaan samaa Allardtin (1976) teoriaa, kuin mitä itse olen tutkimuksessani käyttänyt. Vaikka Puroilan ym. (2012) tutkimuksen konteksti eroaa omasta tutkimuksestani, on myös siinä kyse lasten hyvinvoinnista, joka on keskeistä omassakin tutkimuksessani.

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, mitä 5–6-vuotias lapsi rakastaa ja kuinka hän puhuu rakkaudesta. Pääkysymyksen tulokset jakautuivat kolmeen osaan, joista kaikki ovat yhtä lailla tärkeitä lapselle. Ne myös liittyivät vahvasti toisiinsa ja siksi niitä tuleekin tarkastella suhteessa toisiinsa. Nämä osat muodostuivat kodista ja leluista, yhdessä tekemisestä sekä sosiaalisista suhteista. Edellä mainituissa ilmenevä läheisyys ja rakkaus olivat keskeisessä asemassa lasten puheissa ja toinen tutkimuskysymys liittyikin rakkaudesta puhumiseen ja kuvasi lasten suhtautumista aiheeseen. Lasten kertomukset, piirustukset ja kuvat heijastivat tyytyväisyyttä ja onnellisuutta. Onnellisuutta voitaisiinkin pitää tässä tutkimuksessa eräänlaisena rakkauden mittarina, sillä se tiivistää olennaisimman siitä, kokeeko lapsi olevansa hyväksytty omana itsenään ja onko hänellä hyvä olla.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet lapset pitivät rakkautta tärkeänä ja ilman rakkautta jäämisestä puhuessaan lapset kuvasivat elämää esimerkiksi kurjaksi, yksinäiseksi ja surulliseksi. Yksinäisyys ja negatiiviset tunteet herättivät lapsissa empatiaa ja yksi lapsista mainitsikin ystävyuden keinoksi helpottaa yksinäisyyttä. Pohdinkin, onko nykyinen kulutus- ja kertakäyttökulttuuri vain yksi

keino vältellä yksinäisyyttä? Hooksin (2000, 105–106) mukaan puuttuva henkinen tai emotionaalinen ulottuvuus on täydellinen pohja materialistiselle ahneudelle ja liikakulutukselle. Elämä ilman rakkautta tai halua olla yhteydessä muihin ihmisiin voidaan korvata kuluttamisella. Materialistiset tarpeet ovat emotionaalisia tarpeita helpommin tyydytettävissä. Kasvattajina meidän tulee pohdita, millaisia arvoja siirrämme tuleville sukupolville, ja tiedostaa valintojemme vaikutus ympäristöömme, jotta emme tule ruokkineeksi itsekkyyttä ja ahneutta.

7.1.1 Lasten tarpeiden ja hyvinvoinnin luomat vaatimukset vanhemmuudelle – uhka vai mahdollisuus?

Mattilan (2011, 55) mukaan lapsen ja vanhemman välinen ihmissuhde on niin vahva ja kestävä, ettei sitä voi verrata muihin suhteisiin. Kiintymys ja rakkaus muodostuvat perheissä osaltaan sukupolvien yhteisen tarinan kautta ja vaikka läheisiin ihmissuhteisiin liittyy myös negatiivisia tunteita, on niitä tuettava ja ymmärrettävä niille kuuluva arvo. Mattilan perusajatus vanhemmuuteen liittyen on, että valtaosa vanhemmuudesta on riittävän hyvää ja toimivaa, eikä siinä tarvitse tavoitella täydellisyyttä, sillä sellaista ei ole olemassa. Tutkittuani lasten käsityksiä rakkaudesta, ajattelen yhä vahvemmin, että Mattilan mainitsema *riittävän hyvä vanhemmuus* ja päivittäiset pienet ja tärkeät asiat ovatkin niitä suurimpia ja merkityksellisimpiä. Yhteisen ajan viettäminen ja yhdessä olemisen tärkeys tavallisten – joskus jopa tylsienkin – arjen asioiden keskellä on todella tärkeää lapselle, eikä sitä voi korvata intensiivisillä elämyksillä tai kalliilla lahjoilla. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 122) sanoo oman tutkimuksena perusteella, että lapset eivät kaipaa *puuhamaa-vanhempia*.

Riittävän hyvässä vanhemmuudessa tärkeintä on aito kohtaaminen, läheisyys, läsnäolo ja rakkaus. Myös päiväkotien ammattikasvattajien ja lapsen välisen suhteen laadulla on merkitystä. Nämä asiat ovat todennäköisesti niitä, jotka lopulta jäävät lasten mieleen. Lapsi muistaa kyllä, jos ei ollut hyväksytty ja rakastettu omana itsenään. Parasta, mitä vanhempi tai kasvattaja voi tarjota lapselle, on rakkaus. Toivon, että lapsen onnellisuutta ja hyvinvointia pidettäisiin

yhteisenä tavoitteena, joka on punaisena lankana ajoittain vaativassakin kasvatustehtävässä. Hyvinvoivat ja vahvan alun elämälle saaneet lapset ovat todennäköisesti myös vahvempia selviämään elämän varrella kohtaamistaan haasteista ja kolhuista. Se, että lapsi pystyy puhumaan tunteistaan ja kokemaan rakkautta, kertoo siitä, että hän on saanut osakseen rakkautta ja hyväksyntää omana itsenään ja läheiset ovat pystyneet vastaamaan hänen tarpeisiinsa.

Haluankin edelleen muistuttaa tunteiden tärkeydestä onnellisuuden ja hyvinvoinnin rakentajina. Tutkimukseni perimmäisenä tarkoituksena oli selvittää, mitä 5–6-vuotias lapsi rakastaa, ja kuinka tämänikäinen lapsi puhuu rakkaudesta, mutta koska tutkimustulokset osoittivat rakkauden merkityksen konkreettisten ja arkisten asioiden kautta, haluan myös korostaa riittävän hyvän vanhemmuuden merkitystä. Tutkimustulosteni perusteella ei ole keskeistä pyrkiä jatkuvaan elämysten tarjoamiseen, vaan tavalliseen arjen vuorovaikutukseen ja lapsen kohtaamisen panostamiseen. Tietenkään edellä mainitut elämykset eivät ole poissuljettuja, mutta ne eivät saisi muodostua keinoksi korvata puutteita arjen kohtaamisissa. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 156, 119) mukaan lapset osaavat luontaisesti nauttia pienistä arjen asioista. Lapsi tarvitsee arjessaan ennen kaikkea rakkautta ja sellaisen vanhemman, joka huolehtii hänen perustarpeistaan. Kyse on pitkälti rajojen ja rakkauden oikeasta suhteesta ja vanhemman aidosta halusta olla lapsensa kanssa.

Vanhemmuudessa on epäilemättä omat haasteensa, mutta myös mahdollisuutensa. Lapsen kanssa oltaessa ei ole niinkään väliä, mitä tehdään, sillä ratkaisevaa on lopulta se, miten tehdään. Mattila (2011, 68–69) kuvaa osuvasti, ettei erilaisiin elämäntilanteisiin ole olemassa valmiita ohjeita, sillä eletty elämä muodostuu moninaisuudesta ja erilaisista kokonaisuuksista. Siksi on keskeistä muistaa, että lapsen elämä rakentuu koko ajan, eikä lapsen huomioon ottamista voi laittaa sivuun odottamaan. Turvallisuus, huolenpito, kunnioitus ja nähdyksi tuleminen toteutuvat useimmiten tavallisen yhdessäolon kautta, eikä aikuisen tarvitse yrittää näyttää elämää ruusunpunaisten lasien läpi. (Mattila, 2011, 68–69). Röngän ym. (2009, 68) tutkimukseen osallistuneet vanhemmat eivät pitäneet vanhemmuutta kohtuuttomana taakkana, vaan ennemminkin antoisana roolina ja

kasvun paikkana. Tutkimuksesta kuitenkin ilmeni, että on myös paljon tilanteita, joissa vanhempi tuntee epävarmuutta tai vanhemmuus koetaan vaikeaksi ja ras-kaaksikin. Tutkijat toteavatkin, että vanhemmuuteen kasvamisen ei tulisi olla ai-noastaan vanhempien varassa, vaan yhteiskunnan tulisi tukea sitä esimerkiksi perhevalmennuksen avulla. (Rönkä ym. 2009, 68.)

Lapsen kasvun tukeminen ja ohjaaminen ei välttämättä aina ole helppoa. Hankalissa tilanteissa onkin hyvä muistaa, ettei kasvatusvastuusta tarvitse sel-viytyä yksin ja apua on saatavilla. Turun yliopistossa toteutettu Lastenpsykiat-rian tutkimuskeskuksen Voimaperheet -hanke osoittaa, että lasten käytösongel-mia voidaan hoitaa ja ennaltaehkäistä. Sourander ym. (2016, 379–385) toteuttivat tutkimuksen, joka osoittaa tutkimukseen seulottujen lasten vanhempien varhai-sen tukemisen hyödyt verrokkiryhmään nähden. Hoito-ohjelmaan osallistunei-den lasten käytösongelmat vähenivät selvästi enemmän. Olennaista mallin toi-mivuudessa olivat matalan kynnyksen periaatteella toimivat palvelut, niiden säännöllisyys ja helppo saavutettavuus internetin avulla. Voimaperheet -ohjel-man koulutus opettaa vanhemmille esimerkiksi lapsessa olevan hyvän huomioi-mista, huomion antamista, tilanteiden ennakkoon suunnittelua ja hyvän käytök-sen palkitsemista.

Ongelmien kasautumisen ennaltaehkäisy ja hyvinvointiin panostaminen kannattaa, sillä jo lapsuudessa alkanut pahoinvointi voi pitkittyessään johtaa esi-merkiksi oppimisvaikeuksiin ja mielenterveysongelmiin, mikä tulee inhimillisen kärsimyksen lisäksi myös kalliiksi yhteiskunnalle. Mikäli nuori syrjäytyy yhteis-kunnasta täysin ja jää sen seurauksena työmarkkinoiden ulkopuolelle, maksaa se yhteiskunnalle noin miljoona euroa. (Valtiontalouden tarkastusviraston toimin-antarkastuskertomus 146/2007.) Myös Gopnik (2010, 162) muistuttaa ihmisten ja heidän ympäristönsä vuorovaikutuksellisista sykleistä, joissa sekä lapsi muo-vaa ympäristöään, että ympäristö lasta. Asioiden ja tapahtumien kulkuun on mahdollista puuttua ja muuttaa, keskeyttää tai vahvistaa niitä.

7.1.2 Lapsen hyvinvointi päiväkotikontekstissa ja kasvattajan rooli

Puroila ym. (2012) tutkivat lasten hyvinvointia suomalaisessa päiväkotikontekstissa narratiivisen aineistonkeruumenetelmän avulla. He käsittelevät tuloksia Alldardin (1976) hyvinvoinnin ulottuvuuksien avulla. Nämä ulottuvuudet esittelin aiemmin tutkimuksen teoriaosuudessa. Tutkimuksessa lasten positiiviset kokemukset liittyivät materiaalien puitteiden luomiin mahdollisuuksiin, vastuullisiin aikuisiin, hyviin ystäviin ja mahdollisuuksiin tehdä mieleisiä asioita. Nämä asiat ilmenivät myös omassa tutkimuksessani, vaikka lähdin toteuttamaan tutkimustani aineistolähtöisesti ilman ennakko-oletuksia. Oma tutkimukseni eroaa edellä mainittujen tutkimuksesta myös kontekstinsa puolesta, sillä tutkimani lapset kuvasivat ja kertoivat itselleen tärkeistä ja rakkaista asioista lähinnä kotikontekstissa. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta lapset eivät haastattelujen aikana puhuneet päiväkodin aikuisista tai päiväkodista fyysisenä ympäristönä. Päiväkodissa muodostetut tärkeät kaverisuhteet kuitenkin mainittiin muutamaa haastattelussa. Pohdin, voisiko päiväkotiin liittyvien mainintojen vähäisyys johtua siitä, että kuvaustehtävät toteutettiin kotona, eikä päiväkotia sen vuoksi ajateltu kuuluvaksi tärkeiden asioiden joukkoon, vai eikö päiväkoti kuulu näiden lasten tärkeimpiin asioihin.

Einarsdottirin (2011, 394) tutkimuksessa lapset mainitsivat päiväkodin henkilökunnan vain harvoin, mutta turvallisuudesta kysyttäessä useampi lapsi sanoi tuntevansa olonsa turvalliseksi silloin, kun kasvattaja oli lähistöllä tai kun sai olla kasvattajan sylissä. Fyysisellä läheisyydellä ja helpolla lähestyttävyydellä siis todella on merkitystä. Haluankin nostaa Puroilan ym. (2012, 354) tutkimuksesta esille päiväkotihenkilökunnan vähäisen fyysisen kontaktin lapsiin. Tutkimuksessa todetaan, että päiväkodin kasvattajat esimerkiksi harvoin ottivat lapsia syliin ja välttivät muutenkin koskettamasta heitä tai näyttämästä omia tunteitaan. Vähäisellä kontaktilla, emotionaalisella etäisyydellä ja kasvattajan auktoriteettiasemalla voisi mahdollisesti olla vaikutusta edellä pohtimaani kysymykseen. Kyronlampi-Kylmäsen ja Määtän (2012, 514) mukaan lapsella tulee olla mahdollisuus kiintyä päiväkodin kasvattajiin, eikä se onnistu, jos henkilökunta vaihtuu

usein. Suuri vaihtuvuus onkin yksi päivähoiton laatua heikentävä tekijä. Puroilan ym. (2012, 358) tutkimuksessa lapset näyttivät myös nauttivan päiväkodissa olemisesta, sillä siellä olemiseen sisältyi monia erilaisia mahdollisuuksia mieluisista aktiviteeteista. Lapsilta kuitenkin myös vaadittiin monenlaista mukautumista esimerkiksi aikatauluihin, sääntöihin ja ryhmän toimintoihin, mikä rajasi lapsen mahdollisuuksia vaikuttaa päiväkotipäivien kulkuun. Kasvattajien päätösvallan kyseenalaistamista ei myöskään pidetty suotavana.

Erilaiset tunteet epäilemättä vaikuttavat siihen, millaisena paikkana lapsi kokee päiväkodin ja sen kasvattajat. Puroilan ym. (2012, 358–359) sekä Einarsdotirin (2011, 389) mukaan lasten osallisuutta ja oikeuksia on varsinkin viimeisen kymmenen vuoden aikana alettu korostaa ja tiedostaa niiden vaikutuksia hyvinvointiin, mikä onkin todella tärkeää. Lapset muodostavat identiteettiään ja kasvavat päiväkodin luomissa puitteissa, minkä vuoksi ei ole yhdentekevää, minkälainen paikka päiväkotiki on lasten mielestä. Puroila ym. (2012, 359) kertovat tutkimuksessaan myös päiväkodin varjopuolista lasten kannalta. Niitä tarkemmin esittelemättä korostan, että koska me ammattikasvattajat teemme töitä lasten hyväksi ja lapsia sekä heidän perheitään varten, on tärkeää luoda päiväkodista paikka, jonne lasten on hyvä tulla ja jossa heillä on myös mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ikätasonsa mukaisesti. Keskeistä on lasten ja perheiden hyvinvointi.

7.1.3 Mikä ratkaisee lopulta?

Haastattelemieni lasten ihailtava kyky kertoa heille tärkeistä ja rakkaista asioista suoraan ja rehellisesti on mielestäni jotain sellaista, mikä tulisi säilyttää myös lapsuuden jälkeen. Kaikilla lapsilla tulisi olla mahdollisuus tunne-elämän vapautteen ja ehdottomaan rakkauteen, joka tukee tervettä kasvua ja kehitystä. Vaikka lähtökohdat olisivat hyvät, onko kulttuurimme sellainen, jossa tunteista puhumista ei arvosteta? Missä vaiheessa ihmiset menettävät kykynsä puhua itselleen tärkeistä asioista ja vaikenevat tunteistaan? Millainen olisi maailma, jossa tunteista – sekä positiivisista, että negatiivisista – puhuttaisiin avoimen rehellisesti ja suoraan? Minkälaiset mahdollisuudet vanhemmillä ja ammattikasvattajilla on

vaikuttaa siihen, kuinka ensinnäkin opimme puhumaan tunteistamme? Kuinka opimme ilmaisemaan omia tunteitamme sekä tekemään niitä rakentavalla tavalla näkyväksi arjen ympäristöissämme, ellei siihen rohkaista ja ellei sitä opeteta? Uskon, että meillä aikuisilla on paljon opittavaa lasten aidosta tavasta ilmaista tunteita.

Positiivinen kasvatustajattelu ja vahvuuspainotteisuus ovat Uusitalo-Malmivaaran ja Vuorisen (2016) Huomaa hyvä! -teoksen keskeisiä teemoja. Positiivisen ajattelun ja luontevahvuuksien harjaannuttaminen edistää myös oppimisvalmiuksia. Edellä mainittujen (2016, 17) mukaan hyvinvointi on opittava asia ja se on kaikkien yhteisenä toiveena. Ajatukset sen saavuttamiseen eivät kuitenkaan aina ole yhteneviä. He mainitsevat rajat ja rakkauden sekä turvallisuuden ja hyväksynnän lapsuuden hyvinvointia kehystäväksi tekijöiksi. Epäedullisistakin oloista huolimatta hyvinvointia voidaan opettaa, vaikka se ei vielä kuuluukaan koulujen opetussuunnitelmiin. Ammattikasvattajien ja vanhempien on tärkeää tiedostaa tunteiden merkitys hyvinvoinnin kannalta ja opettaa lapselle keinoja sekä tunnistaa, että nimetä ja ilmaista tunteita suotuisalla tavalla. Oppimishaasteiden taustalla voi olla esimerkiksi tunnepuolen ongelmia tai turvattuutta, joka heikentää oppimista, ja siksi näiden ongelmien taakse pitäisi pystyä katsomaan.

Nyky maailmassa korostetaan usein akateemisia taitoja, älykkyyttä, kilpailua ja monipuolista osaamista, mutta jättääkö se varjoonsa ihmisyyden ja inhimillisyyden, jota ei voi mitata millään asteikolla? Charlie Chaplin puhuu vuonna 1940 ilmestyneen Diktaattori -elokuvan loppukohtauksessa ihmisyyden, rauhan ja demokratian puolesta, mikä on tänäkin päivänä edelleen erittäin ajankohtainen aihe. Hän sanoo puheessaan esimerkiksi, kuinka ahneus on myrkyttänyt ihmisen sielun ja tieto on tehnyt ihmisistä kyynisiä. Älykkyys on johtanut kovuuteen ja epäystävällisyyteen, ajatteleminen liikaa ja tunnemme liian vähän. Vaikka elokuva sijoittuu toisen maailmansodan aikaan ja siitä on jo lähes sata vuotta, on sanoma edelleen ajankohtainen. Kysehän on loppujen lopuksi siitä, kuinka osaamme olla ihmisiä toinen toisillemme. NykYTEknologia on mahdollistanut

paljon ja helpottanut elämää monin tavoin, mutta tarvitsemme edelleen ihmissyyttä. Jo antiikin filosofi Platon pohti aikanaan järjen ja tunteiden ristiriitaa, mutta koen, että molempia tarvitaan yhtä lailla, vaikka tärkeimmät päätökset tehdäänkin usein sydämellä. Yhteiskunnan, ammattikasvattajien ja vanhempien käsissä ovat tulevaisuuden avaimet: lapset, joiden kasvua tuemme ja joille viitoitamme tietä. Pitäkäämme siis yhdessä huolta siitä, että emme toista menneisyyden virheitä, vaan kuljemme oikeaan suuntaan, eteenpäin.

7.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimusta tarkastellessa tulee muistaa, että tämä tutkimus on vain pieni kurkistus lapsen maailmaan ja kertoo aiheesta ainoastaan tarkkaan rajatun kohteen näkökulmasta, eikä siten myöskään anna mahdollisuuksia suuriin yleistyksiin (Eskola ja Suoranta 1998, 216). Siksi esittelenkin seuraavaksi muutamia ehdotuksia jatkotutkimuksia ajatellen. Kuten aiemminkin mainitsin, jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista tutkia ja verrata erilaisista taustoista ja perheistä tulevien lasten näkemyksiä ja käsityksiä tutkimastani aiheesta. Tutkimukseeni valikoituneiden lasten taustat olivat suhteellisen samanlaiset, ja siksi jatkotutkimuksissa olisikin mielenkiintoista selvittää, kuinka erilainen tausta vaikuttaa lasten käsityksiin kokea ja ilmaista rakkautta. Osaavatko lapset kertoa, mitä rakastavat, jos heille ei ole osoitettu rakkautta? Olisi mielenkiintoista tietää, kuinka esimerkiksi perheen arvot vaikuttavat lapsen käsityksiin rakkauden luonteesta ja tärkeistä asioista. Kuinka perheessä on totuttu puhumaan rakkaudesta ja miten rakkautta osoitetaan? Millä tavalla lapsuudenkodin tunneilmapiiri vaikuttaa nykyhetkeen ja tulevaisuuteen, tai onko lapsuudessa opittujen tunnetaitojen ja myöhemmän menestyksen välillä yhteyttä? Aikaisemmin varsinkin miehillä tunteiden osoittaminen on ollut vähäistä, mutta kuinka tilanne on muuttunut aikojen saatossa ja mitkä asiat ovat vaikuttaneet siihen?

Yhtenä jatkotutkimuksen aiheena voisi tarkastella, mitkä kaikki asiat vaikuttavat lasten rakkauskäsitykseen. Lasten elokuvissa puhutaan usein ystävyys-

destä tai rakkaudesta, mutta esimerkiksi tunteita käsittelevässä lastenelokuvassa, *Inside out – mielen sopukoissa*, ei käsitelty rakkautta. Onko rakkaus liian vaikea aihe käsiteltäväksi pienten lasten kanssa?

Pohdin myös, kuinka tehtävänanto vaikutti siihen, että koti oli lapsen ottamissa kuvissa kontekstina. Aineistonkeruumenetelmäni tarkoituksena oli tavoittaa lapsen näkemystä laajemmin ja tuoda se konkreettisesti hänen elinympäristöönsä. En omasta tutkimuksestani tiedottaessani erikseen maininnut vanhempien neutraaliutta kuvaustehtävän suhteen tai esimerkiksi antanut ohjeita siitä, kuinka puhua aiheesta ennakkoon kotona ennen haastattelua. Jatkotutkimuksissa tätä näkökulmaa on kuitenkin hyvä pohtia ennakkoon, jos haluaa korostaa lapsen aktiivista roolia ja vanhempien neutraaliutta. Käyttämäni tutkimusmenetelmä toimi kohtalaisen hyvin ottaen huomioon tutkijan kokemattomuuden ja pienen otannan. Koin ennakkotehtävän helpottavan haastattelujen tekemistä, sillä näin aihe oli entuudestaan lapsille tuttu ja aineistoa kertyi menetelmän avulla runsaasti haastateltavien määrään nähden. Myös aiheen mielekkyydellä saattoi olla vaikutusta aineiston kokoon ja ylipäätään tutkimukseen osallistumiseen.

Joka tapauksessa jatkotutkimusta aiheesta tarvitaan, jotta opitaan näkemään sen tärkeys ja ylipäätään kiinnittämään enemmän huomiota lasten näkökulmaan. Hyvinvointitutkimuksen ja lapsilähtöisyyden lisääntyminen on hyvä lähtökohta lasten parissa toteutettavalle tutkimukselle.

LÄHTEET

- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- Allardt, E. 1993. Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research. Teoksessa M. Nussbaum, A. Sen (toim.) The Quality of life. Clarendon Press: Oxford, UK, 88–94.
- Bagdi, A. & Vacca, J. 2006. Supporting Early Childhood Social-Emotional Well Being: The Building Blocks for Early Learning and School Success. *Early Childhood Education Journal* 33 (3), 145–150.
- Bowlby, J. 1957. Lasten hoivan ja hellyyden tarve. Porvoo: WSOY.
- Braun, V. & Clarke, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3 (2), 77–101.
- Brechet, C. 2015. Representation of Romantic Love in Children's Drawings: Age and Gender Differences. *Social Development* 24 (3), 640–658.
- Böök, M-L. & Mykkänen J. 2014. Photo-narrative process with children and young people. *International Journal of Child, Youth, and Family Studies* 5 (4.1), 611–628.
- Charlie Chaplinin puhe diktaattorin loppukohtauksesta, 0:25–1:05.
<http://www.charliechaplin.com/en/synopsis/articles/29-The-Great-Dictator-s-Speech>. Viitattu 13.4.2017.
- D'Cruz, H. & Stagnitti, K. 2009. When parents love and don't love their children: some children's stories. *Child and Family Social Work*, 15 (2), 216–225.
- De Neve, J-E. & Oswald A. 2012. Estimating the influence of life satisfaction and positive affect on later income using sibling fixed effects. *PNAS*. 109 (49), 1–6.
- Diener, E. & Chan, M. Y. 2011. Happy People Live Longer: Subjective Well-Being Contributes to Health and Longevity. *Applied Psychology: Health and well-Being*. IAAP 3 (1), 1–43.
- Einarsdottir, J. 2011. Reconstructing playschool experiences. *European Early Childhood Education Research Journal* 19 (3) 387–402.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. 2. painos. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–44.
- Gerhardt, S. 2007. Rakkaus ratkaisee: varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aivojen kehittymiselle. Helsinki: Edita.
- Gopnik, A. 2010. Filosofinen vauva: mitä lasten mieli kertoo totuudesta, rakkaudesta ja elämän tarkoituksesta. Helsinki: Terra Cognita.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Porvoo: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15 painos. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Holt-Lunstad, J., Smith, T.B. & Layton, J.B. 2010. Social relationships and mortality risk: A meta-analytic review. *PLOS Medicine* 7 (7), 1–20.
- Hooks, B. 2000. *All About Love: New Visions*. William Morrow & Company: New York.
- Huttu, T. & Heikkinen, K. 2017. *Pää edellä: näin tuet lapsesi aivojen kehitystä*. Helsinki: WSOY.
- Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 37 (2), 162–173.
- Kainulainen, S. Raha ja rakkaus hyvinvoinnin lähteinä. 2014. *Yhteiskuntapolitiikka* 79 (5), 485–497.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kiilakoski, T. & Rautio, P. 2015. Viivojen jäljet, piirtäminen aineiston tuottamisen menetelmänä. Teoksessa M. Mustola, J. Mykkänen, M. L. Böök, & A.-V. Kärjä (toim.). *Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 77–88.
- Kinnunen, S. 2015. Kato papukaija! Spontaanit piirustushetket lapsen ja tutkijan kohtaamisen ja tiedonrakentumisen tilana. Teoksessa M. Mustola, J. Mykkänen, M. L. Böök, & A.-V. Kärjä (toim.). *Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 35–45.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. *Lapsen hyvä arki*. Helsinki: Kirjapaja.

- Kyrönlampi-Kylmänen, T. & Määttä, K. 2011. What do the children really think about a day-care centre - the 5–7-year-old Finnish children speak out. *Early Child Development and Care* 182 (5), 505–520.
- Lagerspetz, E. 2011. Hyvinvoinnin filosofia. Teoksessa J. Saari (toim.). Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 79–105.
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.
- Lyytinen, H., Eklund, K. & Laakso M-L. 1995. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen (toim.). Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. Juva: WSOY, 40–65.
- Mashford-Scott, A., Church, A. & Tayler, C. 2012. Seeking children's perspectives on their wellbeing in early childhood settings. *International Journal of Early Childhood* 44 (3), 231–247.
- Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ojanen, E. 2002. Rakkauden filosofia. Helsinki: Kirjapaja.
- Patton, M. Q. 2002. *Qualitative research and evaluation methods*. 3. painos. Thousand Oaks: Sage.
- Pennanen, L. 2015. Lapsen toimijuuden tarkastelua visuaalisen aineiston avulla. Teoksessa M. Mustola, J. Mykkänen, M. L. Böök, & A.-V. Kärjä (toim.). Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 105–118.
- Poikkeus, A-M. 1995. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen (toim.). Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. Juva: WSOY, 122–138.
- Puolimatka, T. 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Tammi.
- Puroila, A-M., Estola, E. & Syrjä, L. 2012. Having, loving, and being: children's narrated wellbeing in Finnish day care centres. *Early Child Development and Care* 182 (3-4), 345-362.
- Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.
- Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Perhe-elämän paletti: vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Salo, S. & Flykt, M. 2013. Lapsen ja vanhemman välisen emotionaalisen saattavillaolon merkitys lapsen kehityksessä ja hyvinvoinnissa. *Psykologia* 48 (05-06), 402–416.

- Sourander, A., McGrath, P.J., Ristkari, T., Cunningham, C., Huttunen, J., Lingley-Pottie, P., Hinkka-Yli-Salomäki, S., Kinnunen, M., Vuorio, J., Sinokki, A., Fossum, S. & Unruh, A. 2016. Internet-Assisted Parent Training Intervention for Disruptive Behavior in 4-Year-Old Children: A Randomized Clinical Trial. *JAMA Psychiatry* 73 (4), 378–387.
- Taylor, C. 2015. Learning in Early Childhood: experiences, relationships and 'Learning to Be'. *European Journal of Education* 50 (2), 160–174.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turja, L. 2004. Lapset laadun määrittäjinä ja arvioijina. Teoksessa P. Kupila (toim.). Arvioidaan yhdessä – Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 9–30.
- Turpeinen, M. 2011. Lapsuudenkodista eväät elämään. Teoksessa J. Simola, J. Ihalainen, K. Kuusinen-James, M. Seppänen, T. Rytönen. Turvallinen perhe-elämä ei synny sattumalta. Kuntien palvelurakenteiden kehittämisprojekti, 66–70.
- Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valkoinen, L. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 286.
- Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomus 146/2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy.
https://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf. Viitattu 13.4.2017.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Helsinki: Opetushallitus.
- Veikkolainen, M. & Pohjamo, R. 2016. Tunteiden syvät vedet. Espoo: Prometheus.
- YK:n Lapsen oikeuksien sopimus 1989. Viitattu 13.2.2017.
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelun kysymykset

Aiheeseen liittyviä kysymyksiä:

- Mistä tiedät, että sinua rakastetaan?
- Miltä rakkaus tuntuu sinun mielestäsi?
- Onko rakkaus tärkeää?
- Keille kaikille sinä haluaisit kertoa rakkaudesta? (Siitä, että rakastat)
- Keiltä kaikilta sinä haluat kuulla, että olet rakas? → miksi se on tärkeää?
- Onko sinun mielestä vaikeaa sanoa tärkeälle ihmiselle, että rakastaa?

Kuviin liittyviä kysymyksiä:

- Kuvaile, miltä sinusta tuntuu, kun katsot näitä kuvia?
- Missä kohtaa nämä tunteet tuntuvat?
- Mitä ajatuksia sinulle tulee niistä?
- Ketä/mitä kuvassa on?
- Miksi juuri nämä valikoituivat kuviin?
- Miksi he/ne ovat tärkeitä?

Tarkentavia kysymyksiä:

- Missä kuvat on otettu?
- Mitä kuvassa tapahtuu?
- Kuvaile, millaisia kuvan henkilöt/asiat ovat?

Kuvien ottamiseen liittyen:

- Miltä tuntui ottaa kuvia tärkeistä/rakkaista asioista ja ihmisistä?
- Miten keksit, mistä ottaisit kuvia? Oliko vaikeaa keksiä?
- Puhuitteko perheen kanssa kuvien ottamisesta?

Liite 2. Infokirje vanhemmille

Tutkimuslupa ja tiedote vanhemmille tutkimuksesta

Teen kandidaatin tutkielmaa aiheesta ”Mitä rakkaus merkitsee 5-6- vuotiaalle lapselle”. Tutkimusaineisto koostuu kotona otettavista kuvista, päiväkodissa tehtävästä haastattelu/keskusteluosiosta ja piirustuksesta. Tutkimuksen toteuttamista varten lapsen tehtävänä on ottaa kuvia asioista ja/tai ihmisistä joita hän rakastaa tai joihin hänen mielestään rakkaus liittyy.

Pohjustan aihetta lapsille vielä ennen kuvaustehtävää, mutta tässä on muutamia apukysymyksiä kotona/vapaa-ajalla toteutettavaa kuvaustehtävää varten:

- Mitä/ketä minä rakastan? Kuka/ketkä rakastavat minua?
- Mistä tiedän, että minua rakastetaan?
- Mitkä asiat ovat minulle tärkeitä ja rakkaita? Miltä rakkaus näyttää ja tuntuu?

Kuvien ottamiseen käy kamera, kännykkä, tabletti, tai muu väline, jolla saa otettua riittävän hyviä kuvia. Mikäli teillä on tulostin, voitte tulostaa kuvat kotona, tai laittaa kuvat muistitikulle, josta voin tulostaa ne, tai voimme katsoa niitä tablettilta. Tietoturvasyistä en ota kuvia vastaan sähköpostiini, mutta vastaan mielelläni tutkimusta koskeviin kysymyksiinne. Kuvista kertomisen lisäksi lapset saavat itse piirtää aiheesta ja nämä kuvat toimivat myös kertomuksen tukena. Piirretyt kuvat ovat osa tutkimuksessa analysoitavaa aineistoa.

Mitä tutkimukseen osallistuminen vaatii:

- 1.Palauta erillinen lupalappu allekirjoitettuna (mikäli lapsi haluaa osallistua).
- 2.Kuvien ottamisen mahdollistaminen, tarvittaessa avustaminen.

Lapsen ottamia valokuvia käytetään tutkimuksessa ainoastaan lasten kerronnan tukena. Ajatuksena on, että lapset saavat kertoa kuvistaan pareittain, jonka pohjalta litteroin haastatteluaineiston (haastattelut kirjoitetaan analyysiä varten tekstimuotoon). Esitän lapsille kuvista myös tarkentavia kysymyksiä. Tutkimusaineistoa raportoitaessa keskusteluja voidaan lainata sanatarkasti, mutta kaikki tunnistamisen mahdollistavat tiedot on poistettu, eikä ketään tutkimukseen osallistuvaa ole mahdollista tunnistaa tekstistä. Tutkimuksessa ei myöskään mainita päiväkotia, jossa aineisto on kerätty.

Tutkimusaineisto on luonteeltaan luottamuksellista. Vastaan siitä, että tutkimusaineiston keräämisessä, säilyttämisessä ja hävittämisessä noudatetaan hyviä tieteellisiä käytäntöjä, eivätkä lapsenne tuotokset päädy kolmansien osapuolien nähtäväksi. Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus ovat tämän tutkimuksen uskottavuuden kannalta olennaisia tekijöitä.